

Wymagania edukacyjne z historii poziom rozszerzony. Klasy A i B

Kryteria ogólne

Podstawowe zasady

Uczeń:

- **Zna i rozumie przedmiotowy system oceniania i poziomy wymagań w zakresie koniecznym i podstawowym (do poziomu oceny dostatecznej) , rozszerzającym i dopełniającym (od oceny dobry – do bardzo dobrej) oraz wykraczającym (ocena celująca)**
- **Jest systematyczny i obowiązkowy.**

Przygotowuje się do każdej lekcji, gotów do udzielenia odpowiedzi ustnej z trzech ostatnich lekcji, bądź napisania zadania krótkiej odpowiedzi z tegoż zakresu. Ważnym elementem tej postawy jest właściwie prowadzony zeszyt przedmiotowy:

- uczeń ma obowiązek posiadania zeszytu przedmiotowego na każdej lekcji historii i prowadzenia go systematycznie;
- przy ocenie zeszytu przedmiotowego uwzględnia się: kompletność, systematyczność i czytelność prowadzenia notatek, estetykę zeszytu, poprawność wykonania tabel, rysunków, wykresów itp., poprawność językową i ortograficzną.
- nauczyciel może dokonać kontroli zeszytu przedmiotowego ucznia w każdym czasie, a nieusprawiedliwiony brak zeszytu na zajęciach lub stwierdzone rażące braki w zeszycie skutkują oceną niedostateczną z wpisem do dziennika. W wypadku stwierdzenia niewielkich braków – omyłkowe wykonanie jednego innego zadania niż zadano – obliuguje się ucznia do uzupełnienia zeszytu a ocena po okazaniu zeszytu i sprawdzeniu brakującej uprzednio treści wpisywana jest do dziennika na następnej lekcji. Inne braki obniżają ocenę i nie powodują zmiany terminu jej wpisania do dziennika.

- sprawdzanie zeszytów przedmiotowych na ocenę odbywa się także dwa razy w roku szkolnym, w końcowym okresie każdego półrocza. Ocena uzyskana w ten sposób –uwzględniająca staranność, systematyczność w prowadzeniu notat oraz samodzielność wykonania prac domowych , redagowania dłuższych wypowiedzi z rozwiniętą narracją i argumentacją w pierwszej kolejności brane są pod uwagę w ocenianiu postawy ucznia wobec przedmiotu.

- **Jest aktywny w swej postawie zdobywania i pogłębiania wiedzy.**

Formy działań podejmowane przez ucznia w tym zakresie znacznie różnicują ocenę.

Pracuje indywidualnie i zespołowo. Indywidualna i zespołowa praca ucznia oceniana jest jawnie. Typowe jej postaci: **praca na lekcji** zgodnie z poleceniami nauczyciela, wykonywanie zadań po uwzględnieniu wskazań nauczyciela mających korygować błędy, omyłki niedociągnięcia wynikające z braku należytej staranności;

praca domowa w zakresie typowych zadań (np. kart pracy i testów kształtujących - pisemnych z zadaniami: otwartymi (rozprawki, krótkiej odpowiedzi, tekstów z luką), zamkniętymi (na dobieranie, wielokrotnego wyboru, prawda - fałsz), analizy materiałów źródłowych, odpowiedzi ustnych - polegających na sprawdzeniu umiejętności ucznia w zakresie rozumienia problemu.

Wykazuje chęć i czyni starania w celu wykonania zadań trudniejszych. Dążenie do zaprezentowania wyników swojej pracy, chęć podzielenia się wiedzą i umiejętnościami poprzez konfrontowanie posiadanego stanu wiedzy i umiejętności z innymi uczniami a także skłonność do zaprezentowania dobrych praktyk - metod zdobywania tego stanu wiedzy i umiejętności. Szczególną postacią połączenia pracy indywidualnej i zespołowej jest udział w zadaniach realizowanych metodami **port folio i metodą projektu, pracy w grupach (uwzględniającej samoocenę ucznia), oraz recenzji przeczytanej książki, sprawozdania z muzeum, wycieczki, wykonania zadań gry terenowej, kontaktów społecznych) uczestnictwa w konkursach.**

- **Przyjmuje postawę współdziałania w pracy na lekcji tak w pracy indywidualnej jak i zespołowej.**

Dąży do uzyskania jak najlepszego wyniku, jest kreatywny, krytyczny w ocenie swoich działań, nastawiony na włączenie posiadanej wiedzy w skład dorobku zespołu ale jednocześnie jest asertywny, nieakceptuje u pozostałych członków zespołu postawy ambiwalentnej, bezproduktywnej i pasożytniczej.

- **Przygotowuje się do zapowiedzianych prac klasowych (jeden dział) i sprawdzianów (kilka działów).**

Nieobecność na takim sprawdzianie skutkuje notatką „nbs” wpisywaną do dziennika i nakłada obowiązek napisania sprawdzianu w nowym terminie, wyznaczonym przez nauczyciela, a uwzględniającym okoliczności towarzyszące tej nieobecności - długotrwała choroba przedłuża czas przygotowania do takiego sprawdzianu maksymalnie do trzech tygodni. W pozostałych przypadkach sprawdzian napisany być musi w terminie wyznaczonym przez nauczyciela, zwykle tygodniowym, a nie przekraczającym dwóch tygodni od terminu zasadniczego. Nie przystąpienie do tego sprawdzianu skutkuje zmianą zapisu „nbs” na ocenę niedostateczną. Poprawa oceny niedostatecznej sprawdzianu jest dobrowolna, musi odbywać się poza lekcjami historii, w czasie wyznaczonym przez nauczyciela, (prawo takie nie przysługuje osobom ściągającym na sprawdzianie). Nieuzasadniona nieobecność ucznia na sprawdzianie pisemnym pozbawia możliwości zdobycia punktów, a tym samym otrzymania wyższej oceny śródrocznej lub rocznej. W każdym półroczu przewiduje się co najmniej dwa sprawdziany. Testy powinny uwzględniać wszystkie poziomy wymagania.

- **Wszystkie oceny są jawne i podawane na bieżąco.**
- Uczeń mający kłopoty z opanowaniem materiału nauczania może zwrócić się o pomoc do nauczyciela i jeżeli jest to pożądane, wspólnie ustalają program wspomagający.
- Prace pisemne otrzymuje uczeń do wglądu na lekcji, a rodzice w kontaktach indywidualnych.
- Na wniosek ucznia lub jego rodziców (prawnych opiekunów) sprawdzone i ocenione pisemne prace kontrolne są udostępniane uczniowi lub jego rodzicom (prawnym opiekunom).
- Na wniosek ucznia lub jego rodziców nauczyciel uzasadnia ustaloną ocenę półroczną lub roczną. Przy wystawieniu oceny śródrocznej lub końcoworocznej oczekiwana jest samoocena ucznia, który musi ją sformułować w

oparciu o kryteria ogólne i szczegółowe zawarte w przedmiotowym systemie oceniania. Wniosek ucznia i rodziców o sformułowanie takiego uzasadnienia w przypadku występowania o zmianę oceny musi poprzedzać samoocena ucznia według przywołanych kryteriów. Ocena nauczyciela będzie miała charakter uargumentowanego ustosunkowania się do tej opinii .

- Na miesiąc przed planowaną klasyfikacją (posiedzeniem Rady Pedagogicznej klasyfikacyjnej) uczeń jest informowany o grożącej mu ocenie niedostatecznej na koniec półrocza lub całego roku szkolnego.
- W przypadku oceny niedostatecznej w pierwszym półroczu aby uzyskać promocję do następnej klasy uczeń obowiązany jest zaliczyć pozytywnie materiał nauczania z pierwszego. Zaliczenie odbywa się w formie ustalonej przez nauczyciela najpóźniej do końca marca.
- Sprawdziany są przechowywane przez nauczyciela do czasu wystawienia oceny na półrocze lub oceny końcoworocznej.
- Ocena jest wyrażona stopniem szkolnym w skali od 1 do 6. Dopuszcza się stosowanie dodatkowo „+” i „-” . Waga ocen pozostaje w następujących proporcjach:

Formy sprawdzania wiedzy ucznia	waga
Sprawdzian, test, wypracowanie pisane na lekcji	3
Kartkówka, krótki sprawdzian	2
Odpowiedź ustna	2
Matura próbna	2
Zadanie domowe	1

Aktywność	1
Inne (np. prace długoterminowe, publikacje szkolne, praca w grupach, projekty,)	2

Częstotliwość mierzenia osiągnięć uczniów jest zależna od klasy i modyfikowana w kolejnym półroczu. W przypadku dłuższych, samodzielnych, wypowiedzi pisemnych lub udokumentowanych źródłowo referatów ustnych, kryteria oceniania tychże odpowiadają tym, które przyjmuje się powszechnie przy ocenianiu prac typu maturalnego – co ma głębokie uzasadnienie. Nauczyciel, w miarę potrzeby, wyjaśnia i precyzuje te zasady w rozmowie z uczniami.

Charakterystyka podstawowych form sprawdzania wiedzy uczniów

- **Pisemny sprawdzian (klasówka).**

Sprawdzian pisemny obejmujący dział materiału musi być zapowiedziany na tydzień przed jego przeprowadzeniem. Uczniowie są zobowiązani do uczestnictwa w sprawdzianie w określonym (ustalonym wspólnie) dniu. Nieobecność na sprawdzianie może być usprawiedliwiona chorobą ucznia, potwierdzoną przez rodziców lub lekarza. Uczeń, który z powyższej przyczyny nie może pisać sprawdzianu z całą klasą, powinien uczynić to w ciągu tygodnia od momentu ustania przyczyny absencji. W szczególnych przypadkach decyzja nauczyciela może ten czas przesunąć do 2 lub 3 tygodni. Poprawa oceny niedostatecznej jest dobrowolna i jednorazowa, musi odbyć się w czasie wyznaczonym przez nauczyciela. Poza lekcją. Uczeń za poprawę otrzymuje ocenę. Nieuzasadniona nieobecność ucznia na sprawdzianie pisemnym nakłada obowiązek napisania sprawdzianu w terminie wskazanym przez nauczyciela. Sprawdziany

uwzględniają wszystkie poziomy wymagań. Uczeń powinien mieć wgląd w kryteria punktacji, dla każdego zadania oraz ogólnej oceny. W każdym półroczu przewiduje się co najmniej dwa sprawdziany.

- **Analiza tekstu źródłowego, materiału ikonograficznego, kartograficznego i statystycznego.**

Umiejętność analizy wymienionych źródeł informacji historycznej będzie sprawdzana przez udzielanie odpowiedzi na postawione pytania do jednego lub kilku zestawionych w całość problemową materiałów źródłowych. Może mieć formę odpowiedzi ustnej po czasie na przygotowanie do tej odpowiedzi, lub odpowiedzi pisemnej według tej samej zasady.

Zadania z mapą mogą ponadto mieć charakter prostych zadań związanych z pokazaniem na mapie obiektów lub obszarów (na oceny poziomu koniecznego i podstawowego) a także w trakcie odpowiedzi na ocenę dobrą i bardzo dobrą z poleceniem wykorzystania mapy do scharakteryzowania przebiegu wydarzeń lub opisanie procesów – w tym wypadku odpowiadający używa mapy samodzielnie bez naprowadzania, sprawnie i bez mitręgi.

- **Krótkie sprawdziany (kartkówka).**

Sprawdziany 10 – 15- minutowe są obowiązkowe, nie zapowiadane i nie podlegają poprawie. Zakres ich treści obejmuje zazwyczaj trzy ostatnie tematy. Dominują w nich treści związane z rozumieniem pojęć, trafnym lokowaniem wydarzeń w czasie i przestrzeni oraz znajomością biografii ważnych postaci.

- **Odpowiedzi ustne.**

Na ocenę odpowiedzi ustnej składają się: jej zawartość merytoryczna, argumentacja, wyrażanie sądów, ich uzasadnianie, stosowanie języka historycznego oraz sposób prezentacji. Dodatkowe pytania naprowadzające wpływają na obniżenie oceny.

- **Aktywność ucznia na lekcji.**

Za poprawną odpowiedź na lekcji (w zależności od trudności problemu) uczniowi może być przyznany plus (+). Za pasywną postawę w czasie lekcji uczeń może dostać minus (-). Uzyskanie określonej przez nauczyciela liczby plusów lub minusów skutkuje wpisaniem adekwatnej oceny częściowej.

- **Praca zespołowa.**

Praca w grupach polega na efektywnym współdziałaniu w grupie, zespole, planowaniu i ocenianiu własnego uczenia się, skutecznym porozumiewaniu się w różnych sytuacjach, rozwiązywaniu problemów w twórczy sposób oraz efektywnym posługiwaniu się technologią informacyjną. Będzie oceniana przez ucznia - jako element samooceny- oraz przez nauczyciela nadzorującego i sprawdzającego pracę grup, przy uwzględnieniu następujących etapów przystąpienia do jej realizacji: **zaangażowania, badania, przekształcania, sprawności, prezentacji.**

- **Projekty i prace długoterminowe.**

Oceniana będzie samodzielna praca długoterminowa ucznia – jak gromadzenie i dokumentacja różnych źródeł informacji historycznej, czytanie i twórcze wykorzystanie literatury, tekstów kultury, źródeł statystycznych i geograficznych, korzystanie z wiedzy muzealnej oraz forma ich przygotowania i publikacja Za zwycięstwo w konkursie

historycznym (szczebla wojewódzkiego) lub (i) uzyskanie tytułu laureata uczeń otrzyma ocenę celującą na zakończenie roku szkolnego.

Częstotliwość pomiaru jest zależna od klasy i modyfikowana co semestr. W przypadku dłuższych , samodzielnych, wypowiedzi pisemnych lub udokumentowanych źródłowo referatów ustnych, kryteria oceniania tychże odpowiadają tym, które przyjmuje się powszechnie przy ocenianiu prac typu maturalnego. Nauczyciel, w miarę potrzeby, wyjaśnia i precyzuje powyższe zasady.

Kryteria na poszczególne oceny

Niedostateczny

SFERA WIEDZY

Uczeń nie opanował wiedzy w stopniu koniecznym, pozwalającym na kontynuację nauki na wyższym szczeblu kształcenia i nie jest w stanie kontynuować nauki w klasie programowo wyższej. Nie rozumie podstawowych wiadomości, ujętych w planie wynikowym, myli je i zniekształca. Nie jest w stanie nawet przy wydatnej pomocy nauczyciela rozwiązać problemu o elementarnym stopniu trudności. Nie opanował koniecznej, prostej terminologii. Nie opanował najważniejszych dat, pojęć,

wydarzeń, nazwisk i innych podstawowych faktów. Myli elementarne fakty i zjawiska. Nie zna przyczyn ani skutków wydarzeń omawianych zjawisk.

SFERA UMIEJĘTNOŚCI

Uczeń nie opanował umiejętności w stopniu koniecznym, pozwalającym na kontynuację nauki na wyższym szczeblu kształcenia i nie jest w stanie kontynuować nauki w oddziale programowo wyższym. Nie potrafi poprawnie lokalizować w czasie (na osi czasu) i przestrzeni historycznej (na mapie ściennej lub w atlasie) wydarzeń i procesów historycznych. Ma poważne trudności w samodzielnym posługiwaniu się podstawowymi źródłami informacji historycznej. Nie zna przyczyn ani skutków wydarzeń omawianych zjawisk. Jest świadomy istnienia związków teraźniejszości z przeszłością, ale nie potrafi ich sensownie wytłumaczyć. W trakcie wypowiedzi ustnej lub pisemnej przedstawia jedynie nieliczne fakty dotyczące tematu, w tym wiele z błędami i bez zachowania porządku chronologicznego i hierarchii ważności. W niewielkim stopniu i z błędami określa ramy czasowo-przestrzenne poszczególnych tematów. W większości błędnie prezentuje związki i zależności pomiędzy opisywanymi faktami i zjawiskami. Posługuje się bardzo nielicznymi, najbardziej podstawowymi terminami historycznymi, często błędnie. Formułuje nieliczne i niepoprawne wnioski. Dokonując oceny opisywanych wydarzeń i zjawisk posługuje się tylko stereotypami i ogólnikami. Poważną trudność sprawia mu analiza tekstu źródłowego i udzielenie odpowiedzi na postawione do tekstu pytania. Jego wypowiedzi ustne i pisemne są nieudolne i nie spełniają wymogów kompozycyjnych i językowych. Nawet przy pomocy nauczyciela nie potrafi wykonać prostych poleceń wymagających zastosowania podstawowych umiejętności przedmiotowych .

SFERA POSTAW

Zeszyt przedmiotowy prowadzi bardzo niesystematycznie, posiada duże luki w materiale lekcyjnym i zadaniach domowych. Na lekcjach jest bierny i nie angażuje się w proces nauczania. W ciągu roku szkolnego wykazuje niską frekwencję i posiada dużo nieusprawiedliwionych godzin. Pomimo działań wspomagających ze strony nauczyciela nie spełnia kryteriów oceny dopuszczającej. Często nie wykonuje zaleceń nauczyciela, lekceważy obowiązki , nie dotrzymuje przyjętych zobowiązań.

Nie wykazuje chęci poprawy swej pracy, stanu wiedzy i umiejętności oraz zmiany postawy bądź deklaruje jedynie taką chęć a nie wywiązuje się z przyjętych zobowiązań co do warunków poprawy oceny, tak co do wyznaczonych terminów jak też uzyskanych wyników. Postawa przyjmowana na lekcji nie nacechowana jest dążeniem do zdobycia lub poszerzenia wiedzy. Wymaga to od nauczyciela wymuszania tej postawy poprzez stosowanie indywidualnej presji a rzadko to przynosi pożądany skutek często zaś absorbuje uwagę nauczyciela kosztem sprawnego toku lekcji.

Warunki uzyskania oceny wyższej

Uczeń powinien uzyskać co najmniej z połowy działów opracowanych w półroczu ocenę wiedzy i umiejętności na poziomie oceny dopuszczającej a w szczególności aby można było ocenić, że :

- opisując wydarzenia umieszcza odpowiednio fakty w czasie i przestrzeni
- potrafi wydobyć podstawowe informacje ze źródeł historycznych: tekstów, tabel, ilustracji i map
- odróżnia fakty od opinii
- posiada podstawową umiejętność hierarchizacji faktów historycznych

Dopuszczający – poziom wymagań koniecznych

SFERA WIEDZY

Uczeń ma poważne braki w wiedzy, ale przyswoił je w stopniu nieco poniżej wymagań programowych, z tego powodu nie jest w stanie samodzielnie rozwiązywać nawet prostych zadań o niewielkim stopniu trudności, nie jest w stanie samodzielnie pracować i aktywnie uczestniczyć w zajęciach. Spore braki wiedzy w zakresie podstawy programowej nie uniemożliwiają

mu jednak dalszej edukacji przedmiotowej w klasie programowo wyższej i nie przekraczają możliwości uzyskania podstawowej wiedzy w ciągu dalszej nauki w szkole. Przedstawia, w czasie prezentacji ustnej lub pisemnej, mniej niż połowę wymaganej przy danym temacie wiedzy, popełniając przy tym znaczną ilość błędów. W obrębie poszczególnych tematów sygnalizuje znajomość jedynie nielicznych zagadnień. Prezentowany przez ucznia zasób wiedzy jest dosyć chaotyczny, mało uporządkowany i rzadko uwzględniający hierarchię ważności zjawisk i procesów.

SFERA UMIEJĘTNOŚCI

Częściowo trafnie określa ramy czasowo – przestrzenne tematów lokalizując fakty i zjawiska w czasie i przestrzeni historycznej. Potrafi określić kolejność chronologiczną głównych wydarzeń, nanosi daty i wydarzenia na oś czasu przy wydatnej pomocy nauczyciela. Lokuje na mapie tylko miejsca ważnych, przełomowych wydarzeń. W znikomym sposób wyjaśnia związki i relacje między faktami, zjawiskami i procesami historycznymi. Formułuje bardzo ograniczone wnioski, w dodatku z błędami i bez odpowiedniego uzasadnienia. Zna przyczyny i skutki jedynie wybranych wydarzeń, najczęściej tych, które miały przełomowe znaczenie dla dziejów ludzkości. Wypowiedź ucznia jest nieuporządkowana, niepełna i w ponad połowie błędna, a wypowiedzi pisemne zawierają liczne błędy językowe i ortograficzne. Podejmowana przez ucznia na lekcjach analiza tekstów źródłowych jest najczęściej niepełna, błędna i mało uporządkowana.

SFERA POSTAW

Uczeń posiada duże braki w zeszytach przedmiotowych, tak w notatkach z lekcji, jak i braki prac domowych. Prace domowe ucznia są często niestaranne i nieprzemyślane. Uczeń sporadycznie wypowiada się na forum klasy z własnej inicjatywy. Jedynie przy aktywnej i częstej pomocy nauczyciela rozwiązuje problemy typowe o niewielkim stopniu trudności. Jego frekwencja na lekcjach jest wprawdzie niska, ale w przeważającej mierze usprawiedliwiona.

Warunki uzyskania oceny wyższej

Uczeń:

Powinien uzyskać co najmniej z połowy działów opracowanych w półroczu ocenę wiedzy i umiejętności na poziomie oceny dostatecznej a w szczególności aby można było ocenić, że:

- rozróżnia bezpośrednie i pośrednie przyczyny i następstwa wydarzeń i zjawisk
- odczytuje potrzebne informacje także z wykresów, diagramów, schematów (w tym drzew genealogicznych)
- opisuje wydarzenia i zjawiska historyczne, uwzględniając zachodzące między nimi podobieństwa i różnice
- porównuje wydarzenia, wskazując cechy charakterystyczne dla epok i okresów historycznych

Dostateczny — poziom wymagań podstawowych

SFERA WIEDZY

Uczeń opanował wiadomości podstawowe ujęte w planie wynikowym na poziomie nieprzekraczającym wymagań zawartych w podstawie programowej. Dysponuje niepełną wiedzą określoną programem nauczania, ale nie uniemożliwia mu to dalszej edukacji przedmiotowej w klasie programowo wyższej. Opanował najważniejsze wiadomości ale zapamiętywanie treści dominuje u niego nad ich rozumieniem. W obrębie poszczególnych tematów sygnalizuje około połowy wymaganych zagadnień. W czasie wypowiedzi ustnych i pisemnych przedstawia materiał rzeczowy w większości uporządkowany pod względem tematycznym, zachowując hierarchię ważności rozpatrywanych faktów i zjawisk oraz

porządek chronologiczny. Przedstawia, w czasie prezentacji swej wiedzy, około połowy wymaganej przy temacie faktografii, nie popelniając przy tym znacznej ilości błędów.

SFERA UMIEJĘTNOŚCI

Trafnie określa ramy czasowo – przestrzenne tematów lokalizując fakty i zjawiska w czasie i przestrzeni historycznej. Potrafi określić kolejność chronologiczną głównych wydarzeń. Nanosi daty i wydarzenia na oś czasu przy pomocy nauczyciela. Ma dosyć dobrą orientację na mapie, ale samodzielnie lokuje na mapie jedynie miejsca ważnych wydarzeń. W ograniczonym stopniu prezentuje relacje i związki między faktami, zjawiskami i procesami historycznymi. Dostrzega, w wąskim zakresie, zależności i związki przyczynowo- skutkowe pomiędzy zjawiskami z historii powszechnej i historii Polski. Posługuje się poprawnie terminologią historyczną i faktografią mieszczącą się w minimum programowym określonym ustawą. Formułuje samodzielnie mało uporządkowane wnioski, chociaż w większości poprawne, ale często bez odpowiedniego uzasadnienia. Analiza tekstów źródłowych jest u niego pełna, uporządkowana tematycznie i chronologicznie, wykonywana samodzielnie i zawiera jedynie nieliczne błędy rzeczowe. Wykazuje znajomość najczęściej występujących i wykorzystywanych na lekcjach źródeł – umie je rozróżnić pod względem formy i treści oraz wykorzystać jako źródło informacji historycznej z instrukcją i pod kierunkiem nauczyciela. Umiejętności przedmiotowe stosuje w sytuacjach typowych. Jego wypowiedzi ustne i pisemne rzadko są chaotyczne i zawierają nieliczne błędy językowe. Nazywa problemy o średnim stopniu trudności i stawia do nich pytania. Prace domowe często są staranne i przemyślane i w przeważającej mierze pozostają w związku z tematem zadania.

SFERA POSTAW

W zeszycie przedmiotowym nie ma rażących braków, prowadzi go systematycznie Jest raczej mało aktywny na zajęciach, nie angażuje się szczególnie w proces dydaktyczny na lekcjach, sporadycznie wypowiada się na forum klasy z własnej inicjatywy, chyba, że jest systematycznie do tego zachęcany przez nauczyciela. Ma przeciętną frekwencję na lekcjach, ale

zawsze usprawiedliwioną. Nie sprawia trudności wychowawczych . Jego postawa jest jednak nacechowana przeciętną aktywnością .

Warunki uzyskania oceny wyższej

Uczeń:

Powinien uzyskać co najmniej z połowy działów opracowanych w półroczu ocenę wiedzy i umiejętności na poziomie oceny dobrej a w szczególności aby można było ocenić, że oprócz kryteriów oceny dostatecznej także:

- opisuje przebieg procesu historycznego uwzględniając rodzaj, wielkość i tempo zmian
- wyciąga wnioski wynikające z porównania wydarzeń i zjawisk historycznych
- porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych
- dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych
- analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epoki i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego
- dobiera argumenty niezbędne dla uzasadnienia własnej opinii
- rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego

Dobry – poziom wymagań rozszerzających

SFERA WIEDZY

Uczeń opanował wiadomości z zakresu podstawowego i ponadpodstawowego objęte programem nauczania w sposób

zadowalający. Ma wprawdzie niewielkie braki w zakresie wiedzy, ale udziela prawidłowych odpowiedzi naprowadzających na właściwy tok myślenia i poprawnie rozwiązuje zadania o pewnym stopniu trudności i wymagające opanowania umiejętności przewidzianych programem. Prawidłowo rozumuje, dostrzega podobieństwa i różnice. W czasie odpowiedzi ustnych i pisemnych przedstawia materiał rzeczowy uporządkowany pod względem tematycznym. Wiadomości nie tylko zapamiętuje, ale też je rozumie. Wiedzę czerpie nie tylko z podręcznika, ale także z innych źródeł informacji (literatura popularnonaukowa, internet, prasa codzienna i inne). Zaczerpnięte informacje opracowuje starannie – nieocierając się o zarzut plagiatu lub bezmyślnego cytowania.

SFERA UMIEJĘTNOŚCI

W czasie odpowiedzi ustnych i pisemnych przedstawia materiał rzeczowy uporządkowany pod względem tematycznym, zachowując niemal całkowicie hierarchię ważności danych faktów, zjawisk i procesów oraz porządek chronologiczny. Wyodrębnia najważniejsze zagadnienia w obrębie poszczególnych tematów i czyni to niemal bezbłędnie. Potrafi samodzielnie i precyzyjnie określić ramy czasowo - przestrzenne danego zagadnienia czy zjawiska, lokalizując je w czasie i przestrzeni historycznej. Przedstawia zdecydowaną większość wymaganej faktografii, bez poważniejszych błędów. Poprawnie stosuje większość pojęć i terminologii przedmiotowej wymaganej przy danych tematach, pomijając jedynie jednostkowe pojęcia. Dostrzega i opisuje poprawnie zależności i związki przyczynowo – skutkowe między różnymi faktami, zjawiskami i procesami historycznymi, również pomiędzy zjawiskami z zakresu historii powszechnej i historii Polski. Formułuje, z nielicznym błędami, prawidłowe wnioski częściowe i ogólne. Jego ocena wydarzeń, zjawisk i procesów historycznych nie budzi większych zastrzeżeń, ale częściowo jest stereotypowa i emocjonalna. Podejmowana przez ucznia i wykonywana samodzielnie analiza tekstów źródłowych zawiera jedynie nieliczne jednostkowe błędy rzeczowe, jest w większości kompletna, uporządkowana tematycznie i chronologicznie. Czytanie różnego rodzaju tekstów źródłowych ze zrozumieniem, pod kątem sformułowanych do tekstu pytań, nie stwarza uczniowi większego problemu- dokonuje właściwej selekcji informacji. Typowe zadania teoretyczne i praktyczne rozwiązuje całkowicie samodzielnie. Nabyte umiejętności

przedmiotowe potrafi stosować w sytuacjach problemowych. Rozumie związki przyczynowo – skutkowe występujące w życiu społecznym, gospodarczym i politycznym.

SFERA POSTAW

Jego prace pisemne domowe są zawsze związane z tematem, zawierają własne przemyślenia i wnioski i nie posiadają błędów merytorycznych. Uczeń jest aktywny w klasie, chętnie zabiera głos w dyskusji, zgodnie współpracuje w grupie. Ma starannie i systematycznie prowadzony zeszyt przedmiotowy. Posiada wysoką frekwencję na lekcjach – systematycznie uczęszcza na zajęcia z historii.

Warunki uzyskania oceny wyższej

Uczeń:

Powinien uzyskać co najmniej z połowy działów opracowanych w półroczu ocenę wiedzy i umiejętności na poziomie oceny bardzo dobrej a w szczególności aby można było ocenić, że oprócz kryteriów oceny dobrej także :

- posiada umiejętność wykorzystywania wiadomości historycznych przy analizie wydarzeń współczesnych
- ocenia przydatności źródła do wyjaśnienia problemu historycznego.
- dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny
- tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy
- dzieli się wiedzą i konfrontuje jej stan z poglądami innych osób

Bardzo dobry – poziom wymagań dopełniających

SFERA WIEDZY

Uczeń w pełni przyswoił sobie wiadomości podstawowe i ponadpodstawowe objęte podstawą programową. Właściwie stosuje zdobyte umiejętności i wiedzę. Posługuje się odpowiednim słownictwem - używa pojęć we właściwym znaczeniu. Ma bardzo dobrą orientację we współczesnej rzeczywistości politycznej i społeczno - gospodarczej Polski i świata. Wykazuje pełną i rzetelną znajomość poznanej faktografii. Jego wypowiedzi ustne i pisemne są bogate w treści, fakty, opinie i oceny, bez błędów językowych i ortograficznych i integrują wiedzę uzyskaną z różnych źródeł informacji historycznej.

SFERA UMIEJĘTNOŚCI

Samodzielnie podaje odpowiedzi, ocenia fakty, procesy i zjawiska rzeczywistości społeczno- politycznej. Samodzielnie również rozwiązuje problemy teoretyczne i praktyczne. Samodzielnie analizuje teksty źródłowe dokonując prawidłowej interpretacji wydarzeń, zjawisk i procesów historycznych i oceniając ich wiarygodność i przydatność. Potrafi integrować wiedzę z różnych źródeł informacji historycznej w czasie swoich wypowiedzi ustnych i pisemnych. Potrafi korelować swą wiedzę historyczną z wiedzą z pokrewnych przedmiotów (język polski, wiedza o kulturze, wiedza o społeczeństwie, geografia). Podejmuje próby twórczego rozwijania własnych uzdolnień. Samodzielnie i poprawnie interpretuje dane statystyczne, wykresy i mapy. Samodzielnie wyciąga wnioski, formułuje problemy i pytania. Prezentuje na forum klasy własne sądy i opinie uzasadniając je za pomocą trafnych argumentów w toku dyskusji.

SFERA POSTAW

Oceniając rzeczywistość historyczną zachowuje poszanowanie dla faktów i rzeczowo ocenia opinie innych. W dyskusji zachowuje wysokie standardy kultury lecz jego postawa w ocenie zjawisk jest stanowcza oparta na dobrze ugruntowanej

wiedzy. Jest bardzo aktywny na lekcjach, organizuje pracę w grupie. Starannie wykonuje zadania domowe i dodatkowe zadania wykraczające poza podstawowe wymagania programowe (Np. gromadzi materiał regionalny, opracowuje referaty, biogramy, przygotowuje gazetki ściennie). Chętnie angażuje się w różnego rodzaju konkursy przedmiotowe. Posiada wzorowo prowadzony zeszyt przedmiotowy.

Warunki uzyskania oceny wyższej

Uczeń:

Powinien uzyskać co najmniej z połowy działów opracowanych w półroczu ocenę wiedzy i umiejętności na poziomie oceny celującej a w szczególności aby można było ocenić, że oprócz kryteriów oceny bardzo dobrej także :

- samodzielnie i twórczo rozwija własne uzdolnienia i zainteresowania
- biegle posługuje się zdobytymi wiadomościami i umiejętnościami w rozwiązywaniu problemów, proponuje rozwiązania nietypowe
- bierze udział w olimpiadzie przedmiotowej i konkursach historycznych
- samodzielnie lub pod opieką nauczyciela przygotowuje opracowania (projekty) historyczne
- samodzielnie lub pod opieką nauczyciela podejmuje prace badawcze.

Celujący – poziom wymagań wykraczających

SFERA WIEDZY

Uczeń posiada wiedzę wykraczającą wyraźnie poza podstawy programowe. Jego zasób wiedzy i umiejętności świadczy o wyraźnych i sprecyzowanych uzdolnieniach humanistycznych.

SFERA UMIEJĘTNOŚCI

Dokonuje pełnej oceny zjawisk, procesów i faktów w oparciu o szeroki zasób informacji zdobytych ze źródeł pozapodręcznikowych. Umiejętnie wykorzystuje wiedzę z innych przedmiotów – historii czy geografii. Biegle rozwiązuje podane do przemyślenia problemy teoretyczne i praktyczne. Proponuje własne, niekonwencjonalne i nietypowe rozwiązania.

SFERA POSTAW

Systematycznie pracuje nad pogłębianiem wiedzy historycznej i rozwijaniem własnych uzdolnień i zainteresowań - samodzielnie, poprzez lekturę pozycji popularnonaukowych, zdobywa dalszą wiedzę. Czynnie uczestniczy w lekcjach, prezentuje dociekliwość podczas rozwiązywania problemów historycznych, formułując własne sądy i opinie na podstawie znacznej wiedzy faktograficznej, a także w oparciu o odpowiednie teksty źródłowe i lekturę dla uzasadnienia swej wypowiedzi. Aktywnie uczestniczy w kołach zainteresowań , na zajęciach realizujących ścieżki edukacyjne.

Starannie wykonuje dodatkowe zadania – referaty, biogramy, odczyty, gazetki ściennie, artykuły. Współpracuje z nauczycielem w przygotowywaniu zajęć opartych na twórczym rozwiązywaniu problemów. Samodzielnie i twórczo rozwija własne uzdolnienia. Wzorowo prowadzi zeszyt przedmiotowy. Uczestniczy w olimpiadach i konkursach przedmiotowych i osiąga w nich sukcesy.

Plan wynikowy z wymaganiami na poszczególne oceny – „Starożytność i średniowiecze”

Klasa II LO w profilach klas IIA i IIB (realizują poziom rozszerzony). Obowiązuje wszystkich uczniów jednakże ze stosowną korektą uwzględniającą zalecenia poradni w odniesieniu do uczniów dysfunkcyjnych.

Temat lekcji	Zagadnienia	Wymagania konieczne (ocena dopuszczająca) Uczeń:	Wymagania podstawowe (ocena dostateczna) Uczeń potrafi to, co na ocenę dopuszczającą, oraz:	Wymagania rozszerzające (ocena dobra) Uczeń potrafi to, co na ocenę dostateczną, oraz:	Wymagania dopełniające (ocena bardzo dobra) Uczeń potrafi to, co na ocenę dobrą, oraz:	Wymagania wykraczające (ocena celująca) Uczeń potrafi to, co na ocenę bardzo dobrą, oraz:
Zrozumieć przeszłość	<ul style="list-style-type: none"> – historia jako nauka – chronologia w historii – epoki historyczne – sposoby datowania zabytków archeologicznych – źródła historyczne 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>historia</i>, <i>kalendarz</i>, <i>starożytność</i>, <i>średniowiecze</i>, <i>czasy nowożytne</i>, <i>epoka najnowsza</i>, <i>źródło historyczne</i> – wymienia główne epoki historyczne. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>prehistoria</i>, <i>starożytność klasyczna</i>, <i>antykw</i> – przedstawia różne metody liczenia czasu wykorzystywane na przestrzeni dziejów – wymienia najważniejsze cezury chronologiczne – przedstawia klasyfikację źródeł 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu <i>historiografia</i> – wyjaśnia, jaką funkcję pełnił kalendarz i jak zmieniał się na przestrzeni dziejów – podaje przykłady źródeł, na podstawie których historycy odtwarzają przeszłość. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu <i>dendrochronologia</i> – wyjaśnia, na czym polega specjalizacja w badaniu historii – omawia stosowane przez archeologów metody datowania zabytków – omawia zjawiska z przeszłości 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie przeszłości dla wspólnego dziedzictwa i kształtu współczesnej cywilizacji.

			historycznych – wyjaśnia znaczenie źródeł dla poznawania przeszłości.		należące do pamięci zbiorowej.	
PIERWSZE CYWILIZACJE						
1. Prehistoria	<ul style="list-style-type: none"> – pojawienie się i ewolucja człowieka – Karol Darwin i teoria ewolucji – <i>Homo sapiens</i> – chronologia pradziejów – człowiek w paleolicie – rewolucja neolityczna – sztuka prehistoryczna – najstarsze miasta – cywilizacje w dolinach wielkich rzek – powstanie cywilizacji 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu <i>rewolucja neolityczna</i> – wskazuje na mapie obszary cywilizacji powstałych w dolinach wielkich rzek – omawia cechy charakterystyczne i skutki rewolucji neolitycznej – omawia cechy charakterystyczne cywilizacji powstałych w dolinach wielkich rzek. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>paleolit, neolit, Żyzny Półksiężyc, system irygacyjny</i> – wskazuje na mapie zasięg Żyźnego Półksiężycza – wymienia cechy charakterystyczne człowieka rozumnego – przedstawia chronologię pradziejów – omawia przyczyny rewolucji neolitycznej – wyjaśnia rolę pierwszych miast – omawia przyczyny powstania cywilizacji w dolinach wielkich rzek 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>teoria kreacjonizmu, ewolucja, antropologia, epoka lodowcowa, hominidy, megality, ideogram</i> – identyfikuje postać Karola Darwina – wskazuje na mapie kierunki rozprzestrzeniania się człowieka współczesnego – omawia teorię Karola Darwina – wyjaśnia, na czym polegała ewolucja człowieka – opisuje tryb życia społeczeństw w paleolicie. 	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje na mapie najstarsze miasta świata (Jerycho, Çatal Höyük) – wymienia etapy ewolucji człowieka i charakteryzuje poszczególne formy hominidów – opisuje cechy charakterystyczne sztuki prehistorycznej – opisuje cechy charakterystyczne najstarszych osad miejskich. 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia kontrowersje związane z teorią Karola Darwina.

			– wymienia i omawia etapy powstania cywilizacji w dolinach wielkich rzek.			
2. Mezopotamia i jej dzieje	<ul style="list-style-type: none"> – warunki naturalne Mezopotamii – skąd pochodzili Sumerowie? – cywilizacja Sumerów – imperium Akadów – Babilonia i jej dzieje – <i>Kodeks Hammurabiego</i> – Assyria i jej dzieje – społeczeństwa i państwa Mezopotamii – wierzenia religijne i osiągnięcia cywilizacyjne ludów Mezopotamii – pismo klinowe – architektura i 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Międzyrzecze, Sumerowie, kodeks, Kodeks Hammurabiego, politeizm, pismo klinowe</i> – identyfikuje postać Hammurabiego – wskazuje na mapie obszar Międzyrzecza – wymienia cechy charakterystyczne cywilizacji Sumerów – wyjaśnia znaczenie pisma dla rozwoju cywilizacji Mezopotamii. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>zikkurat, imperium, Babilon, Assyria</i> – zna daty: rozwoju cywilizacji Sumerów (IV–III tysiąclecie p.n.e.), spisania <i>Kodeksu Hammurabiego</i> (XVIII w. p.n.e.) – identyfikuje postać Sargona Wielkiego – wskazuje na mapie siedziby Sumerów, Babilon – opisuje warunki naturalne Mezopotamii – przedstawia panowanie Hammurabiego – omawia <i>Kodeks Hammurabiego</i> – wymienia cechy charakterystyczne 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Akadowie, prawo talionu, muszkeni</i> – identyfikuje postać Nabuchodonozora II – wskazuje na mapie Akad, Asyrię, największy zasięg państw: babilońskiego i asyryjskiego – omawia okoliczności powstania i cechy charakterystyczne imperium akadyjskiego – omawia kierunki ekspansji Babilonii i Asyrii – przedstawia okoliczności powstania oraz upadku imperiów: babilońskiego i 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu Epos o Gilgameszu – zna czas rozwoju poszczególnych cywilizacji na terenie Mezopotamii oraz daty: zdobycia Babilonu przez Persów (539 r. p.n.e.), upadku Asyrii (614 r. p.n.e.) – identyfikuje postać Asurbanipala – wymienia etapy przemian politycznych na terenie Mezopotamii od IV do II tysiąclecia p.n.e. – omawia i ocenia politykę władców 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pochodzenie Sumerów – ocenia znaczenie <i>Kodeksu Hammurabiego</i> dla organizacji państwa i funkcjonowania społeczeństwa.

	<p>sztuka Mezopotamii</p>		<p>państw i społeczeństw Mezopotamii – wymienia osiągnięcia cywilizacyjne ludów Międzyrzecza.</p>	<p>asyryjskiego – opisuje wierzenia religijne ludów Mezopotamii – omawia architekturę i sztukę Mezopotamii.</p>	<p>asyryjskich wobec podbitych ludów.</p>	
<p>3. Cywilizacja egipska</p>	<p>– warunki naturalne Egiptu – początki cywilizacji egipskiej – państwo faraonów i jego dzieje polityczne – ustrój społeczno-polityczny Egiptu – religia Egipcjan – wiara w życie pozagrobowe – kultura starożytnego Egiptu – piramidy – zabytki architektury i sztuki egipskiej – pismo – znaczenie</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>faraon, piramida, mumifikacja, pismo hieroglificzne</i> – zna datę powstania cywilizacji egipskiej (IV tysiąclecie p.n.e.) – wskazuje na mapie Górny i Dolny Egipt – wyjaśnia znaczenie Nilu dla gospodarki Egiptu – wymienia cechy charakterystyczne religii egipskiej.</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>katarakta, wezyr, Księga umarłych</i> – zna datę podboju Egiptu przez Aleksandra Wielkiego (332 r. p.n.e.) – identyfikuje postać Ramzesa II – omawia warunki naturalne Egiptu – omawia ustrój polityczny Egiptu – opisuje strukturę społeczną starożytnego Egiptu – opisuje wiarę Egipcjan w życie pozagrobowe – wymienia cechy charakterystyczne kultury egipskiej</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>nom, nomarcha, Hetyci, pismo hieratyczne, pismo demotyczne</i> – identyfikuje postać Narmera – omawia okoliczności powstania cywilizacji egipskiej – omawia początki władzy faraonów – omawia świat bogów egipskich – opisuje wpływ wiary Egipcjan w życie pozagrobowe na ich architekturę i sztukę – przedstawia etapy rozwoju pisma egipskiego i jego</p>	<p>– zna datę bitwy pod Kadesz (1285 r. p.n.e.) – identyfikuje postać Amenhotepa IV – przedstawia dzieje państwa egipskiego od Średniego Państwa do zajęcia Egiptu przez Rzymian – wyjaśnia znaczenie reformy wprowadzonej przez Amenhotepa IV dla religii egipskiej.</p>	<p>– ocenia dorobek cywilizacji egipskiej – porównuje osiągnięcia cywilizacyjne mieszkańców w starożytnej Mezopotamii i Egiptu – porównuje wierzenia religijne mieszkańców w starożytnej Mezopotamii i Egiptu.</p>

	cywilizacji egipskiej		– opisuje zabytki architektury i sztuki egipskiej.	znaczenie.		
4. Inne cywilizacje Bliskiego Wschodu	<ul style="list-style-type: none"> – imperium Hetytów – Fenicjanie – kolonizacja fenicka – Hebrajczycy w Palestynie – królestwo Izraela i jego upadek – judaizm i <i>Stary Testament</i> – Persowie i ich imperium – religia perska 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Stary Testament, religia monoteistyczna, judaizm</i> – identyfikuje postacie: Abrahama, Mojżesza, Dawida, Salomona – wskazuje na mapie Palestynę i Jerozolimę – wymienia cechy charakterystyczne judaizmu. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Indoeuropejczycy, Hebrajczycy, Fenicjanie, faktoria handlowa, Tora, Persowie, zaratustryzm</i> – zna daty powstania cywilizacji fenickiej (III tysiąclecie p.n.e.), upadku państwa perskiego (k. IV w. p.n.e.), panowania Dawida (1000–960 r. p.n.e.), upadku królestwa Izraela (722 r. p.n.e.) i Judy (586 r. p.n.e.) – identyfikuje postacie: Saula, Cyrusa II Wielkiego, Dariusza I Wielkiego, Zaratustry – wskazuje na mapie Fenicję – wymienia cechy 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Ariowie, niewola babilońska, diaspora</i> – zna czas działalności Zaratustry (2. poł. VII w. p.n.e.) oraz datę końca niewoli babilońskiej (538 r. p.n.e.) – wskazuje na mapie zasięg kolonizacji fenickiej, Izrael, Judę, zasięg podbojów perskich – omawia przyczyny, zasięg i skutki kolonizacji fenickiej – omawia przyczyny i skutki upadku królestw Izraela oraz Judy – omawia <i>Stary Testament</i> i wyjaśnia jego znaczenie dla badań nad dziejami 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Hetyci, Medowie, mazdaizm</i> – zna czas rozkwitu potęgi Hetytów (XIV i XIII w. p.n.e.) oraz daty: założenia Kartaginy (814 r. p.n.e.), powstania państwa Medów (625 r. p.n.e.) – identyfikuje postać Kambyzesa – omawia kierunki i zasięg migracji Indoeuropejczyków oraz plemion semickich – przedstawia historyczne i biblijne dzieje Hebrajczyków. 	<ul style="list-style-type: none"> – porównuje politykę Asyryjczyków, Babilończyków i Persów wobec podbitej ludności – ocenia wpływ imperium Achemenidów i religii perskiej na rozwój cywilizacji.

			<p>cywilizacji fenickiej</p> <ul style="list-style-type: none"> – omawia proces powstania królestwa Izraela – omawia działalność Dawida i Salomona – przedstawia organizację imperium perskiego – omawia religię perską. 	<p>Hebrajczyków</p> <ul style="list-style-type: none"> – omawia rozwój imperium perskiego – omawia kierunki i zasięg podbojów perskich. 		
5. Cywilizacje Indii i Chin	<ul style="list-style-type: none"> – powstanie cywilizacji doliny Indusu – okres wedyjski – system kast – imperium Maurjów – religie Indii – warunki naturalne starożytnych Chin – historia Chin – osiągnięcia cywilizacyjne Chińczyków – konfucjanizm 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>buddyzm</i>, <i>konfucjanizm</i> – identyfikuje postacie: Aśoki, Buddy, Shi Huanghi, Laocjusza, Konfucjusza – wskazuje na mapie starożytne Indie i Chiny – omawia osiągnięcia cywilizacyjne Chińczyków. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>kasta</i>, <i>braminizm</i>, <i>hinduizm</i>, <i>nirwana</i> – zna czas działalności Buddy (VI/V w. p.n.e.) i Konfucjusza (VI/V w. p.n.e.) – omawia warunki naturalne doliny Indusu – przedstawia system kast – omawia braminizm i hinduizm – wyjaśnia wpływ religii starożytnych Indii na tamtejsze 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>cytadela</i>, <i>Ariowie</i>, <i>Wedy</i> – zna czas najazdu Ariów na Indie (II tysiąclecie p.n.e.) oraz datę powstania cesarstwa w Chinach (221 r. p.n.e.) – przedstawia przyczyny, zasięg i skutki ekspansji Ariów – omawia strukturę społeczną i polityczną Indii w okresie rządów Ariów – wyjaśnia wpływ 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Ramajana</i>, <i>guru</i> – zna datę zjednoczenia Indii przez przedstawicieli dynastii Maurjów (321 r. p.n.e.) – omawia początki cywilizacji doliny Indusu – przedstawia okoliczności i skutki zjednoczenia Indii przez władców z dynastii Maurjów 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia wpływ cywilizacji starożytnych Indii oraz Chin na kulturę i cywilizację współczesną.

			systemy: społeczny i polityczny – opisuje warunki naturalne starożytnych Chin – omawia filozofię konfucjanizmu.	konfucjanizmu na starożytne państwo i społeczeństwo chińskie – wyjaśnia, dlaczego cywilizacja Chin rozwijała się w izolacji od reszty świata.	– wymienia etapy budowania chińskiej państwowości.	
STAROŻYTNA GRECJA						
1. Najstarsze dzieje Grecji	– Grecja i jej warunki naturalne – transport i gospodarka – kultura minojska – Mykeńczycy i starożytne Mykeny – „wieki ciemne”	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>kultura minojska, kultura mykeńska</i> – wymienia cechy charakterystyczne kultury minojskiej i mykeńskiej.	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Hellada, Hellenowie</i> – zna czas trwania kultury minojskiej (ok. 2000–1450 r. p.n.e.), kultury mykeńskiej (ok. 1580–1200 r. p.n.e.) – identyfikuje postacie: Minosa, Agamemnona – wskazuje na mapie krainy starożytnej Grecji, Kretę, Cypr – wymienia osiągnięcia cywilizacyjne przedstawicieli kultury minojskiej i	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Achajowie, Dorowie, Jonowie</i> – zna czas trwania „wieków ciemnych” (XII–IX w. p.n.e.) – wskazuje na mapie Cyklady, Sporady, zasięg kultury minojskiej, zasięg kultury mykeńskiej – omawia „wieki ciemne” w dziejach starożytnej Grecji – wyjaśnia wpływ morza na życie starożytnych Greków.	– identyfikuje postać Heinricha Schliemanna – wskazuje na mapie zasięg osadnictwa Achajów, Dorów i Jonów – porównuje organizację państwa oraz społeczeństwa w kulturze minojskiej i mykeńskiej – przedstawia okoliczności upadku kultury minojskiej i mykeńskiej.	– porównuje funkcje oraz wygląd pałaców minojskich i mykeńskich – ocenia wartość poznawczą źródeł wiedzy na temat świata mykeńskiego.

			<p>mykeńskiej</p> <ul style="list-style-type: none"> – omawia warunki naturalne starożytnej Grecji – wymienia cechy charakterystyczne gospodarki starożytnej Grecji. 			
<p>2. Świat <i>poleis</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> – początki <i>poleis</i> – hoplici i falanga – jak powstały greckie <i>poleis</i>? – ustroje <i>poleis</i> – wielka kolonizacja 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>polis</i>, <i>monarchia</i>, <i>oligarchia</i>, <i>demokracja</i>, <i>wielka kolonizacja</i> – omawia ustroje <i>poleis</i>. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>agora</i>, <i>Akropol</i>, <i>arystokracja</i>, <i>hoplici</i>, <i>falanga</i>, <i>tyran</i>, <i>metropolia</i> – zna czas wielkiej kolonizacji (VIII–VI w. p.n.e.) – wskazuje na mapie zasięg kolonizacji greckiej – wymienia cechy charakterystyczne <i>polis</i> jako organizacji politycznej, społecznej, religijnej i ekonomicznej – omawia przyczyny, zasięg i skutki wielkiej kolonizacji – wyjaśnia, na czym 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>okres archaiczny</i>, <i>amfora</i>, <i>barbarzyńca</i> – datuje okres archaiczny w dziejach Grecji (VIII–VI w. p.n.e.), pojawienia się alfabetu greckiego (VIII w. p.n.e.) – wymienia przyczyny powstania <i>poleis</i> greckich – porównuje formy ustrojowe <i>poleis</i> greckich – wyjaśnia wpływ reformy wojskowej na ustrój starożytnych <i>poleis</i>. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu <i>ajsymneci</i> – porównuje zasięg kolonizacji greckiej i fenickiej – wymienia przyczyny wprowadzenia pieniądza monetarnego w świecie starożytnym. 	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia wady i zalety greckich <i>poleis</i> związane z funkcją, jaką pełniły one w świecie greckim – ocenia sposób funkcjonowania <i>poleis</i> w starożytnej Grecji.

			<p>polegała wyjątkowość greckich <i>poleis</i>.</p>			
3. Sparta	<ul style="list-style-type: none"> – początki Sparty – działalność Likurga – społeczeństwo Sparty – ustrój polityczny Sparty – życie Spartan – wojownicy spartańscy 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>spartiaci, geruzja, eforowie, oligarchia</i> – zna czas założenia <i>polis</i> spartańskiej (II tysiąclecie p.n.e.) – omawia ustrój polityczny Sparty. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>heloci, periojkowie, apella</i> – zna czas zakończenia budowy władztwa terytorialnego przez Spartę (VI w. p.n.e.) – identyfikuje postacie: Likurga, Leonidasa – wskazuje na mapie zasięg <i>polis</i> spartańskiej – opisuje społeczeństwo Sparty – omawia kompetencje instytucji ustrojowych w Sparcie – opisuje życie codzienne Spartan. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Związek Peloponeski, symmachia, diarchia</i> – wskazuje na mapie kierunki ekspansji <i>polis</i> spartańskiej – opisuje początki <i>polis</i> spartańskiej – wymienia przyczyny i skutki powstania Związku Peloponeskiego – omawia działalność Likurga – wyjaśnia, na czym polegała uprzywilejowana pozycja spartiatów – przedstawia rolę i znaczenie wojowników w Sparcie. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Wielka Rhetra, kleroi, diaita</i> – wymienia społeczne i polityczne skutki uprzywilejowania spartiatów – przedstawia rolę kobiet w społeczeństwie spartańskim – omawia pozycję królów w <i>polis</i> spartańskiej. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, na czym polegała oryginalność ustroju politycznego Sparty – ocenia prawo i wychowanie spartańskie oraz ich wpływ na funkcjonowanie tej <i>polis</i>.
4. Ateny	<ul style="list-style-type: none"> – Ateny w okresie archaicznym – prawa Drakona, 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Rada Pięciuset,</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>archont, metojkowie, eklezja,</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: „<i>strząśnięcie</i>” 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>trytia,</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia reformy Solona i

	<p>reformy Solona i Klejstenesa</p> <ul style="list-style-type: none"> – społeczeństwo demokratycznych Aten – ustrój polityczny Aten – urzędy w demokracji ateńskiej 	<p><i>demokracja, ostracyzm</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – opisuje ustrój polityczny demokratycznych Aten. 	<p><i>retoryka, sąd ludowy, strateg, demagog</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – zna daty: reform Solona (594/593 r. p.n.e.), reform Klejstenesa (508/507 r. p.n.e.) – identyfikuje postacie: Solona, Klejstenesa, Peryklesa – wskazuje na mapie zasięg <i>polis</i> ateńskiej – omawia warunki naturalne i gospodarkę Attyki – przedstawia reformy społeczne oraz polityczne Solona i Klejstenesa – omawia społeczeństwo demokratycznych Aten. 	<p><i>długów”, fyla, kworum, dieta, Pnyks</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – zna datę spisania praw Drakona (621 r. p.n.e.) – identyfikuje postacie: Tezeusza, Drakona, Pizystrata – opisuje położenie i najważniejsze zabytki Aten – przedstawia polityczną i społeczną rolę arystokracji ateńskiej – wyjaśnia przyczyny i okoliczności przeprowadzenia reform Solona oraz Klejstenesa – omawia rolę niewolników w starożytnych Atenach. 	<p><i>dokimazja, euthyna</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – zna datę przejęcia władzy przez Pizystrata (561 r. p.n.e.) – opisuje historię Aten w okresie archaicznym – przedstawia sytuację kobiet w <i>polis</i> ateńskiej – omawia działalność i odpowiedzialność urzędników w demokratycznych Atenach. 	<p>Klejstenesa oraz ich wpływ na przemiany ustrojowe i społeczne w <i>polis</i> ateńskiej.</p>
5. Wojny grecko-perskie	<ul style="list-style-type: none"> – przyczyny wojen grecko-perskich – armie: grecka i perska 	<ul style="list-style-type: none"> – zna daty: bitwy pod Maratonem (490 r. p.n.e.), bitwy pod Termopilami i bitwy Salaminą (480 r. 	<ul style="list-style-type: none"> – zna daty: wyprawy Datysa i Artafernesa (490 r. p.n.e.), wyprawy Kserksesa (480 r. p.n.e.), bitwy 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Nieśmiertelni, polemarcha, triera</i> – zna datę wyprawy 	<ul style="list-style-type: none"> – identyfikuje postacie: Hippiasza, Filippidesa – porównuje 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia znaczenie bitwy pod Maratonem – ocenia

	<ul style="list-style-type: none"> – bitwa pod Maratonem i jej znaczenie – Filippides i bieg maratoński – wyprawa Kserksesa – bitwa pod Termopilami – Salamina i Plateje 	<p>p.n.e.)</p> <ul style="list-style-type: none"> – identyfikuje postacie: Miltiadesa, Leonidasa, Temistoklesa – wskazuje na mapie Maraton i Salaminę – omawia przebieg bitwy pod Maratonem. 	<p>pod Platejami i Mykale (479 r. p.n.e.)</p> <ul style="list-style-type: none"> – identyfikuje postacie: Datysa, Artafernesa, Kserksesa – wskazuje na mapie Plateje, Mykale – wymienia przyczyny wojen grecko-perskich – omawia przebieg bitwy pod Termopilami – przedstawia przebieg bitwy pod Salaminą – omawia skutki wojen grecko-perskich. 	<p>Mardoniosa (492 r. p.n.e.)</p> <ul style="list-style-type: none"> – identyfikuje postacie: Mardoniosa, Pauzanasza – wskazuje na mapie kierunki wypraw perskich na Grecję – przedstawia przebieg wypraw Persów przeciwko Grekom. 	<p>armie: grecką i perską pod względem uzbrojenia oraz taktyki wojskowej.</p>	<p>postawy Greków pod Maratonem, Termopilami i Salaminą.</p>
6. Kultura antycznej Grecji	<ul style="list-style-type: none"> – literatura grecka – retoryka – teatr grecki – filozofia grecka – architektura i rzeźba grecka – sztuki plastyczne w okresie 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>liryka</i>, <i>filozofia</i> – identyfikuje postacie: Homera, Sokratesa, Arystotelesa, Platona – przedstawia poglądy wybitnych filozofów greckich 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>historiografia</i>, <i>sofiści</i>, <i>retoryka</i>, <i>antropomorfizacja</i>, <i>heros</i>, <i>wyrocznia</i> – identyfikuje postacie: Herodota, Sofoklesa, Eurypidesa, Fidasza, 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Akademia</i>, <i>Liceum</i> – identyfikuje postacie: Tukidydesa, Demostenesa, Izokratesa, Ajschylosa, Arystofanesa, Talesa 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu <i>agon</i> – omawia genezę teatru antycznego – opisuje wygląd antycznej świątyni – opisuje rolę sportu w starożytnej Grecji. 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia osiągnięcia cywilizacyjne kultury starożytnej Grecji i ich wpływ na oblicze współczesnej Europy.

	<p>klasycznym</p> <ul style="list-style-type: none"> – religia w starożytnej Grecji – sport w starożytnej Grecji 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia panteon bogów greckich. 	<p>Myrona, Hipokratesa z Kos</p> <ul style="list-style-type: none"> – omawia kierunki rozwoju literatury greckiej – omawia rolę teatru w kulturze greckiej – wyjaśnia istotę rozważań filozoficznych antycznych Greków – omawia architekturę grecką – omawia greckie porządki architektoniczne – wymienia przykłady rzeźby greckiej – wymienia cechy charakterystyczne religii starożytnych Greków. 	<p>z Miletu, Demokryta z Abdery, Polikleta, Lizypa</p> <ul style="list-style-type: none"> – wymienia etapy w historii kultury greckiej i określa czas ich trwania – wyjaśnia, jaką rolę w życiu starożytnych Greków odgrywała retoryka – przedstawia teatr antyczny i jego działalność – przedstawia klasyczny kanon piękna – wymienia przykłady malarstwa greckiego – wyjaśnia, jaką rolę w świecie greckim odgrywały wyrocznie. 		
7. Grecja po wojnach perskich	<ul style="list-style-type: none"> – Związek Morski – wojna peloponeska i jej skutki – rywalizacja o hegemonię w 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu <i>hegemonia</i> – zna datę wojny peloponeskiej (431–404 r. p.n.e.) – przedstawia skutki 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu <i>Związek Morski</i> – zna datę powstania Związku Morskiego (478 r. p.n.e.) 	<ul style="list-style-type: none"> – zna datę wojny korynckiej (395–387 r. p.n.e.) – identyfikuje postacie: Kimona, Alkibiadesa 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu „<i>wyprawa dziesięciu tysięcy</i>” – zna datę bitwy pod Leuktrami 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia polityczne skutki rywalizacji <i>poleis</i> greckich o

	Grecji	wojny peloponeskiej.	– wskazuje na mapie obszary zamieszkane przez uczestników wojny peloponeskiej – opisuje politykę Aten po wojnach perskich – wymienia przyczyny i przedstawia przebieg wojny peloponeskiej.	– wskazuje na mapie obszary zamieszkane przez uczestników wojny korynckiej – omawia okoliczności powstania Związku Morskiego.	(371 r. p.n.e.) – wymienia etapy rywalizacji o hegemonię w Grecji po wojnie peloponeskiej.	hegemonię.
8. Aleksander Wielki	– Macedonia przed Aleksandrem Wielkim – armia Macedonii – podboje Aleksandra Wielkiego – imperium Aleksandra Macedońskiego	– zna datę przejścia władzy przez Aleksandra Wielkiego (336 r. p.n.e.) – identyfikuje postać Aleksandra Wielkiego – wskazuje na mapie kierunki ekspansji państwa macedońskiego – wymienia cechy charakterystyczne imperium macedońskiego w czasach panowania Aleksandra Wielkiego.	– zna daty: bitwy nad rzeką Granikos (334 r. p.n.e.), bitwy pod Issos (333 r. p.n.e.), bitwy pod Arbelą i Gaugamelą (331 r. p.n.e.) – identyfikuje postacie: Filipa II, Dariusza III – wymienia miejsca najważniejszych bitew Aleksandra Wielkiego – przedstawia etapy ekspansji Macedonii w czasach panowania Aleksandra Wielkiego – wyjaśnia, dlaczego	– zna daty: bitwy pod Cheroneją (338 r. p.n.e.), zdobycia Persepolis (330 r. p.n.e.) – opisuje rozwój potęgi macedońskiej w czasach panowania Filipa II – omawia organizację imperium macedońskiego – opisuje politykę Aleksandra Wielkiego wobec podbitych ludów.	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>sarisa</i> , <i>hetajrowie</i> – identyfikuje postać Aleksandra I – omawia dzieje państwa macedońskiego przed Aleksandrem Wielkim – opisuje armię macedońską i sposób prowadzenia przez nią walki.	– ocenia wpływ ekspansji Aleksandra Wielkiego na rozwój cywilizacyjny podbitych ludów.

			Aleksander Wielki przejmował wschodnie obyczaje.			
9. Świat hellenistyczny	<ul style="list-style-type: none"> – rozpad imperium Aleksandra Wielkiego – cechy kultury hellenistycznej – ośrodki kultury hellenistycznej – literatura okresu hellenistycznego – filozofia epoki hellenistycznej – sztuki plastyczne – religia i kult władców – dziedzictwo epoki hellenistycznej 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu <i>epoka hellenistyczna</i> – datuje epokę hellenistyczną (323–31 r. p.n.e.) – wymienia cechy kultury hellenistycznej. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>stoicyzm, epikureizm, cynizm, kult władców</i> – identyfikuje postacie: Epikura z Aten, Zenona z Kition, Diogenesa z Synopy, Euklidesa, Archimedesesa z Syrakuz – omawia skutki rywalizacji wodzów po śmierci Aleksandra Wielkiego – przedstawia kierunki filozoficzne epoki hellenizmu – wymienia cechy charakterystyczne sztuki hellenistycznej. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>diadochowie, filologia, synkretyzm</i> – zna daty: śmierci Aleksandra Wielkiego (323 r. p.n.e.), podboju Egiptu przez Rzym (31 r. p.n.e.) – identyfikuje postacie: Polibiusza, Eratostenesa z Cyreny, Arystarcha z Samos – wskazuje na mapie państwa powstałe w wyniku rozpadu imperium Aleksandra Wielkiego – opisuje ośrodki kultury hellenistycznej i ich znaczenie – omawia rozwój literatury w okresie hellenistycznym 	<ul style="list-style-type: none"> – identyfikuje postacie: Lizymacha, Ptolemeusza I Sotera, Seleukosa I Nikatora, Kallimacha, Teokryta, Pyrrona z Elidy, Hipparchosa z Nikai – omawia sytuację imperium macedońskiego po śmierci Aleksandra Wielkiego – wymienia zabytki sztuki hellenistycznej. 	<ul style="list-style-type: none"> – omawia i ocenia dziedzictwo epoki hellenistycznej.

				– przedstawia poglądy filozofów epoki hellenistycznej – opisuje nowe zjawiska religijne, które pojawiły się w okresie hellenistycznym.		
ANTYCZNY RZYM						
1. Etruskowie i początki Rzymu	– starożytna Italia – pochodzenie Etrusków – Etruskowie i ich cywilizacja – legendarne i historyczne początki Rzymu	– wyjaśnia znaczenie terminu <i>senat</i> – zna datę założenia Rzymu (753 r. p.n.e.) – identyfikuje postać Romulusa – omawia legendarne i historyczne początki Rzymu.	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>patrycjusze, plebs</i> – zna czas największej potęgi Etrusków (VII–VI w. p.n.e.) oraz datę wprowadzenia republiki (509 r. p.n.e.) – omawia warunki naturalne Półwyspu Apenińskiego – przedstawia osiągnięcia cywilizacji etruskiej – omawia ustrój i strukturę społeczną królewskiego Rzymu.	– wyjaśnia znaczenie terminu <i>patronat</i> – wskazuje na mapie zasięg osadnictwa plemion i ludów zamieszkujących starożytną Italię – opisuje organizację polityczną Etrusków – omawia wierzenia Etrusków.	– wyjaśnia kontrowersje związane z pochodzeniem Etrusków.	– ocenia wpływ osiągnięć cywilizacji etruskiej na kształtowanie się starożytnego Rzymu.
2. Republika rzymska	– republika i jej społeczeństwo	– wyjaśnia znaczenie terminu <i>republika</i>	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>konsul,</i>	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>liktor,</i>	– porównuje republikę rzymską	– omawia i ocenia rolę

	<ul style="list-style-type: none"> – władze republiki rzymskiej – urzędy i instytucje republikańskie – walka o prawa plebejuszy – <i>Prawo XII tablic</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – omawia władze republiki rzymskiej. 	<ul style="list-style-type: none"> <i>pretor, kwesor, edyl, cenzor, dyktator, trybun ludowy,</i> Prawo XII tablic – przedstawia strukturę społeczną republikańskiego Rzymu – omawia kompetencje senatu oraz wyższych i niższych rangą urzędników rzymskich. 	<ul style="list-style-type: none"> <i>komicja, nobilitas</i> – identyfikuje postać Cyncynata – opisuje okoliczności wprowadzenia w Rzymie republiki – omawia kompetencje komicjów – opisuje przyczyny, przebieg i skutki walki o prawa plebejuszy. 	<ul style="list-style-type: none"> z <i>polis</i> grecką. 	<ul style="list-style-type: none"> patrycjuszy w starożytnym Rzymie.
3. Powstanie Imperium Rzymskiego	<ul style="list-style-type: none"> – podbój Italii – Italia po podbojach rzymskich – armia rzymska – legiony rzymskie – przyczyny, przebieg i skutki wojen punickich – podbój państw hellenistycznych – Imperium Romanum 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu <i>legion</i> – zna daty: I wojny punickiej (264–241 r. p.n.e.), II wojny punickiej (218–201 r. p.n.e.), III wojny punickiej (149–146 r. p.n.e.) – identyfikuje postać Hannibala – wskazuje na mapie kierunki ekspansji Rzymu w basenie Morza Śródziemnego – wymienia 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>sprzymierzeńcy, triumf, Imperium Romanum, namiestnik</i> – zna daty: bitwy pod Kannami (216 r. p.n.e.), bitwy pod Zamą (202 r. p.n.e.), – identyfikuje postać Publiusza Korneliusza Scypiona – wskazuje na mapie miejsca bitew z czasów wojen 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>ekwici, manipuł, centuria</i> – zna daty: końca podboju Półwyspu Apenińskiego (264 r. p.n.e.), bitwy pod Mylae (261 r. p.n.e.), podboju Macedonii przez Rzym (168 r. p.n.e.), zajęcia Grecji przez Rzym (146 r. p.n.e.) – identyfikuje postać Pyrrusa – wskazuje na mapie 	<ul style="list-style-type: none"> – zna daty: bitwy pod Benewentem (275 r. p.n.e.), bitwy pod Kynoskefalaj (197 r. p.n.e.), bitwy pod Magnezją (190 r. p.n.e.) – identyfikuje postacie: Hamilkara Barkasa, Lucjusza Emiliusza Paulusa, Gajusza Terencjusza Warrona – wyjaśnia 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia sposób organizacji i funkcjonowanie Imperium Romanum – ocenia wpływ ekspansji rzymskiej na losy państw podbitych.

		przyczyny i skutki wojen punickich.	<p>punickich</p> <ul style="list-style-type: none"> – omawia przebieg wojen punickich – omawia sposób organizacji i funkcjonowanie Imperium Romanum. 	<p>kierunki ekspansji Rzymu na Półwyspie Apenińskim,</p> <p>kierunek marszu Hannibala, terytoria zajęte przez Rzym</p> <ul style="list-style-type: none"> – omawia etapy podboju Italii przez Rzymian – przedstawia organizację terenów podbitych przez Rzym w Italii – omawia organizację armii rzymskiej. 	<p>przyczyny sukcesu rzymskiej ekspansji</p> <ul style="list-style-type: none"> – przedstawia etapy podboju państw hellenistycznych przez Rzym. 	
4. Kryzys i upadek republiki rzymskiej	<ul style="list-style-type: none"> – skutki podbojów – reformy Grakchów – kryzys republiki – niewolnicy w starożytnym Rzymie – powstanie Spartakusa – I triumwirat – rządy Cezara – II triumwirat 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>gladiator</i>, <i>triumwirat</i> – zna daty: powstania Spartakusa (73–71 r. p.n.e.), I triumwiratu (60 r. p.n.e.), II triumwiratu (43 r. p.n.e.), bitwy pod Akcjum (31 r. p.n.e.) – identyfikuje postacie: Spartakusa, Gajusza Juliusza 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>proletariusze</i>, <i>kwestia agrarna</i>, <i>cezaryzm</i> – zna daty: reform Grakchów (133 i 123 r. p.n.e.), wkroczenia Cezara do Rzymu (49 r. p.n.e.), bitwy pod Farsalos (48 r. p.n.e.), id marcowych (44 r. p.n.e.) – identyfikuje 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>villa</i>, <i>ekwici</i>, <i>popularzy</i>, <i>optymaci</i>, <i>reforma wojskowa Gajusza Mariusza</i> – zna daty: reformy wojskowej Gajusza Mariusza (k. II w. p.n.e.), dyktatury Publiusza Korneliusza Sulli (82–79 r. p.n.e.), bitwy pod Filippi (42 r. p.n.e.) 	<ul style="list-style-type: none"> – zna daty: powstania Wercyngetoryksa (52 r. p.n.e.), bitwy pod Alezją (52 r. p.n.e.) – identyfikuje postacie: Wercyngetoryksa, Marka Brutusa, Kasjusza Longinusa, Katona Młodszego, Decymusa 	<ul style="list-style-type: none"> – porównuje i ocenia niewolnictwo w Rzymie z jego wcześniejszymi formami na Bliskim Wschodzie oraz w Grecji.

		<p>Cezara</p> <ul style="list-style-type: none"> – wymienia przyczyny i skutki powstania Spartakusa – wymienia przyczyny i skutki walki wybitnych polityków o wpływy polityczne w republice rzymskiej. 	<p>postacie: Tyberiusza Grakchusa, Gajusza Grakchusa, Gnejusza Pompejusza, Marka Antoniusza, Oktawiana</p> <ul style="list-style-type: none"> – przedstawia przyczyny, realizację i skutki reform agrarnych Grakchów – przedstawia przebieg powstania Spartakusa – omawia przebieg walki wybitnych polityków o wpływy w republice rzymskiej – wyjaśnia przyczyny załamania się ustroju republikańskiego w Rzymie. 	<ul style="list-style-type: none"> – identyfikuje postacie: Gajusza Mariusza, Publiusza Korneliusza Sulli, Marka Licyniusza Krassusa, Kleopatry VII, Lepidusa – wskazuje na mapie zdobycze terytorialne Rzymu u schyłku republiki, miejsca bitew stoczonych podczas wojen domowych – opisuje społeczne i gospodarcze skutki podbojów republikańskiego Rzymu – omawia położenie niewolników w starożytnym Rzymie – omawia istotę i skutki reformy wojskowej Gajusza Mariusza – wymienia przyczyny i skutki dyktatury Publiusza Korneliusza Sulli 	<ul style="list-style-type: none"> – omawia różnice polityczne między stronnictwami politycznymi w starożytnym Rzymie – omawia związki między przemianami społeczno-gospodarczymi a kryzysem republiki. 	
--	--	--	---	---	---	--

				– opisuje działalność militarną i polityczną Juliusza Gajusza Cezara.		
5. Powstanie cesarstwa	<ul style="list-style-type: none"> – powstanie cesarstwa – pryncypat – monarchia czy republika? – panowanie Oktawiana Augusta – dynastia julijsko-klaudyjska – podboje rzymskie w I w. n.e. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu <i>cesarstwo</i> – zna datę końca republiki rzymskiej (31 r. p.n.e.) – identyfikuje postać Oktawiana Augusta – wymienia cechy charakterystyczne pryncypatu. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>pryncypat</i>, <i>pretorianie</i> – zna datę faktycznego przejścia władzy przez Oktawiana (27 r. p.n.e.) – identyfikuje postać Nerona – omawia okoliczności powstania cesarstwa rzymskiego – omawia miejsce i funkcje cesarza w państwie – omawia kompetencje senatu i urzędników rzymskich w epoce pryncypatu. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>prefekt</i>, <i>prokurator</i>, <i>kohorta</i> – zna datę początku podboju Brytanii (43 r. n.e.) – identyfikuje postacie: Tyberiusza, Kaliguli, Klaudiusza – wskazuje na mapie terytoria przyłączone do Rzymu przez Oktawiana Augusta – omawia politykę Oktawiana Augusta wobec prowincji rzymskich – opisuje reformy wojskowe Oktawiana Augusta – przedstawia zmiany w sferze obyczajowości, kulturze i religii w czasach panowania Oktawiana Augusta. 	<ul style="list-style-type: none"> – zna datę bitwy w Lesie Teutoburskim (9 r. n.e.) – identyfikuje postać Arminiusza – opisuje relacje między cesarzem a innymi instytucjami państwa – przedstawia panowanie władców z dynastii julijsko-klaudyjskiej – opisuje etapy rozwoju terytorium Rzymu w okresie rządów Oktawiana Augusta. 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia politykę wewnętrzną i zewnętrzną Oktawiana Augusta.

<p>6. Pryncypat i dominat</p>	<ul style="list-style-type: none"> – panowanie Flawiuszów i Antoninów – romanizacja i urbanizacja prowincji – wojny w okresie pryncypatu – limes i zagrożenie zewnętrzne imperium – dominat i tetrarchia 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>romanizacja</i>, <i>urbanizacja</i> – omawia przyczyny, przejawy i skutki romanizacji prowincji rzymskich. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>limes</i>, <i>centralizacja</i>, <i>absolutyzacja</i>, <i>dominat</i> – zna czas wprowadzenia dominatu (k. III w. n.e.) – identyfikuje postać Dioklecjana – wyjaśnia, jaką rolę odgrywał limes – omawia cechy charakterystyczne dominatu jako formy sprawowania władzy. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu <i>tetrarchia</i> – zna datę wybuchu powstania w Judei (66 r. n.e.) – identyfikuje postacie: Trajana, Hadriana – wskazuje na mapie obszary podbojów rzymskich z okresu pryncypatu, Wał Hadriana, rzymskie umocnienia graniczne – opisuje politykę cesarzy rzymskich w epoce pryncypatu – omawia konflikty wewnętrzne i zewnętrzne Rzymu w okresie pryncypatu – wymienia przyczyny wprowadzenia dominatu. 	<ul style="list-style-type: none"> – zna daty: wojen z Dakami (101–106 r. n.e.), wyprawy przeciwko Partom (114–117 r. n.e.), najazdów Alemanów i Franków na Rzym (pocz. III w. n.e.) – identyfikuje postacie: Wespazjana, Tytusa, Decebala, Waleriana – wskazuje na mapie kierunki najazdów plemion barbarzyńskich na Imperium Rzymskie – omawia ekspansję terytorialną Rzymu w okresie pryncypatu – porównuje ustrój Rzymu w okresach: pryncypatu i dominatu. 	<ul style="list-style-type: none"> – omawia i ocenia politykę rzymską wobec plemion barbarzyńskich najeżdżających imperium.
-------------------------------	---	---	---	---	---	--

<p>7. Kultura antycznego Rzymu</p>	<ul style="list-style-type: none"> – kształtowanie się kultury rzymskiej – literatura rzymska – filozofia rzymska – prawo rzymskie – architektura i sztuka – osiągnięcia techniczne – religia w antycznym Rzymie 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>akwedukt, Panteon, Koloseum</i> – identyfikuje postacie: Wergiliusza, Horacego, Owidiusza – wymienia cechy charakterystyczne kultury starożytnego Rzymu. 	<ul style="list-style-type: none"> – zna datę spisania <i>Prawa XII tablic</i> (V w. p.n.e.) – identyfikuje postacie: Katona Starszego, Cyncerona, Tacyta, Seneki – wymienia cechy charakterystyczne literatury rzymskiej – omawia cechy charakterystyczne prawa rzymskiego – przedstawia osiągnięcia rzymskiej sztuki i architektury – opisuje osiągnięcia techniczne starożytnych Rzymian – omawia religię starożytnych Rzymian. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>kazuistyka, geniusz, auspicja, mitraizm</i> – identyfikuje postacie: Mecenasa, Tytusa Liwiusza, Marka Aureliusza – omawia źródła kultury starożytnego Rzymu – omawia osiągnięcia Rzymian w dziedzinie historiografii – opisuje kierunki rozwoju filozofii rzymskiej – wyjaśnia, w jakich okolicznościach pojawił się kult cesarza i jakie miał znaczenie. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu <i>haruspicja</i> – identyfikuje postacie: Plauta, Fabiusza Piktora, Lukrecjusza – omawia wpływ religii greckiej i kultów wschodnich na religię starożytnego Rzymu – porównuje wierzenia religijne starożytnych Greków i Rzymian. 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia osiągnięcia cywilizacyjne kultury starożytnego Rzymu i ich wpływ na współczesną Europę.
<p>8. Początki chrześcijaństwa</p>	<ul style="list-style-type: none"> – początki chrześcijaństwa – powstanie Kościoła powszechnego – prześladowania 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Mesjasz, Stary Testament, Nowy Testament, Kościół powszechny</i> – zna daty: narodzin 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>biskup, herezja, sobór, diecezja, patriarcha</i> – zna daty: pierwszych wielkich 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu <i>arianizm</i> – zna datę soboru w Nicei (325 r. n.e.) – wskazuje na mapie siedziby 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>gnostycyzm, apokryfy, chrystogram</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia stosunek państwa rzymskiego i starożytnych Rzymian do

	<p>chrześcijan – chrześcijaństwo religią tolerowaną i państwową</p>	<p>Jezusa (7–6 r. p.n.e.), śmierci Jezusa (30 r. n.e.) – identyfikuje postacie: Jezusa, św. Pawła z Tarsu – wskazuje na mapie miejsce powstania chrześcijaństwa – opisuje początki religii chrześcijańskiej.</p>	<p>prześladowań chrześcijan (64 r. n.e.), wydania <i>Edyktu mediolańskiego</i> (313 r. p.n.e.), uznania chrześcijaństwa za religię panującą (392 r. n.e.) – identyfikuje postacie: Poncjusza Piłata, Konstantyna Wielkiego, Teodozjusza Wielkiego – wskazuje na mapie kierunki rozprzestrzeniania się i zasięg chrześcijaństwa – przedstawia proces powstawania Kościoła powszechnego – omawia stosunek państwa rzymskiego do chrześcijan – opisuje proces zmiany chrześcijaństwa z religii</p>	<p>patriarchatów – opisuje powstanie chrześcijaństwa – wymienia przyczyny popularności chrześcijaństwa w świecie rzymskim – omawia stosunek starożytnych Rzymian do chrześcijan.</p>	<p>– identyfikuje postać Decjusza – przedstawia pierwsze podziały wśród chrześcijan.</p>	<p>chrześcijan.</p>
--	---	--	---	--	--	---------------------

			prześladowanej w państwową.			
9. Upadek Imperium Rzymskiego	<ul style="list-style-type: none"> – kryzys wewnętrzny imperium – próby reform – wielka wędrówka ludów – upadek cesarstwa zachodniorzymskiego – dlaczego upadł Rzym? 	<ul style="list-style-type: none"> – zna datę upadku cesarstwa zachodniorzymskiego (476 r. n.e.) – omawia przejawy kryzysu gospodarczego i społecznego w Imperium Rzymskim. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu <i>latyfundium</i> – zna daty: założenia Konstantynopola (330 r. n.e.), podziału cesarstwa rzymskiego (395 r. n.e.) – identyfikuje postacie: Konstantyna Wielkiego, Teodozjusza Wielkiego, Attyli, Odoakra – wskazuje na mapie linię podziału cesarstwa rzymskiego – omawia przyczyny kryzysów: gospodarczego i społecznego w Imperium Rzymskim – omawia okoliczności upadku cesarstwa zachodniorzym- 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu <i>kolon</i> – zna daty: nadania obywatelstwa rzymskiego wszystkim wolnym mieszkańcom cesarstwa (212 r. n.e.), bitwy pod Adrianopolem (378 r. n.e.), bitwy na Polach Katalaunijskich (451 r. n.e.) – identyfikuje postacie: Romulusa Augustulusa, Teodoryka – przedstawia próby reform cesarstwa podejmowane przez cesarzy rzymskich i ich skutki. 	<ul style="list-style-type: none"> – zna daty: złupienia Rzymu przez Wizygotów (410 r. n.e.), złupienia Rzymu przez Wandalów (455 r. n.e.) – wskazuje na mapie kierunki migracji plemion barbarzyńskich – omawia zasięg, przebieg i skutki najazdów plemion barbarzyńskich na Rzym w okresie wielkiej wędrówki ludów – wymienia przyczyny upadku Imperium Rzymskiego. 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia przyczyny upadku Imperium Rzymskiego.

WCZESNE ŚREDNIOWIECZE						
1. Barbarzyńska Europa	<ul style="list-style-type: none"> – plemiona germańskie – królestwa barbarzyńskie – organizacja monarchii barbarzyńskich – upadek państw barbarzyńskich – Kościół na przełomie epok – religijna i cywilizacyjna rola klasztorów – chrystianizacja Irlandii i Brytanii 	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia nazwy królestw barbarzyńskich powstałych po upadku cesarstwa zachodniorzymskiego – omawia religijną i cywilizacyjną rolę klasztorów – przedstawia powstanie Brytanii. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>regula zakonna, benedyktyni</i> – zna daty: kształtowania się królestw anglosaskich (k. VI w.), powstania zakonu benedyktynów (p. VI w.), chrystianizacji Irlandii (V w.) – identyfikuje postacie: Odoakra, św. Benedykta z Nursji, św. Patryka – wskazuje na mapie królestwa barbarzyńskie powstałe po upadku cesarstwa zachodniorzymskiego – omawia organizację polityczną monarchii barbarzyńskich – opisuje wkład cywilizacji rzymskiej w organizację królestw barbarzyńskich. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu <i>arianizm</i> – zna daty: migracji Wandalów do Afryki (429 r.), wkroczenia Longobardów do Italii (586 r.), – identyfikuje postacie: Teodoryka I Wielkiego, Winfryda-Bonifacego – omawia organizację plemion germańskich – opisuje okoliczności powstania królestw barbarzyńskich – opisuje proces chrystianizacji Wysp Brytyjskich – przedstawia okoliczności upadku państw barbarzyńskich. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu <i>ting (wiec)</i> – zna daty: pokonania Odoakra przez Ostrogotów (493 r.), złupienia Rzymu przez Wandalów (455 r.) – identyfikuje postacie: Genzeryka, Grzegorza Wielkiego, Kasjodora, św. Kolumbana – omawia sytuację Kościoła na przełomie starożytności i średniowiecza. 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia religijną i cywilizacyjną rolę klasztorów.
2. Cesarstwo bizantyjskie	<ul style="list-style-type: none"> – Bizancjum na przełomie epok – restauracja 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu <i>Bizancjum</i> – identyfikuje postać 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu <i>kodyfikacja justyniańska</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>ikonoklazm, renesans macedoński</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: „<i>ogień grecki</i>”, <i>tem</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia rolę Bizancjum w kulturowani

	<p>cesarstwa rzymskiego</p> <ul style="list-style-type: none"> – polityka wewnętrzna Justyniana I – kultura i sztuka Bizancjum – <i>Kodeks Justyniana</i> – architektura w Bizancjum – kryzys Bizancjum – przemiany społeczne w Bizancjum – dynastia macedońska 	<p>Justyniana I Wielkiego</p> <ul style="list-style-type: none"> – wskazuje na mapie Konstantynopol oraz terytorium Bizancjum po podziale cesarstwa rzymskiego – omawia politykę wewnętrzną i zewnętrzną Justyniana Wielkiego. 	<ul style="list-style-type: none"> – zna daty: wkroczenia wojsk bizantyjskich do Italii (536 r.), wydania <i>Kodeksu Justyniana</i> (534 r.) – wskazuje na mapie kierunki ekspansji Bizancjum – wyjaśnia, jakie były źródła potęgi Bizancjum – omawia cechy charakterystyczne i znaczenie <i>Kodeksu Justyniana</i> – opisuje rolę Bizancjum w kultywowaniu tradycji antycznej i upowszechnianiu chrześcijaństwa – wymienia dzieła sztuki i architektury bizantyjskiej – opisuje przemiany ustrojowe i społeczne, które dokonały się w Bizancjum w VII w. – wyjaśnia, na czym polegał renesans macedoński. 	<ul style="list-style-type: none"> – zna daty: wyprawy Belizariusza przeciwko Wandalom (533 r.), interwencji Justyniana I w Hiszpanii (552–555 r.), najazdu Longobardów na Italię (568 r.), ataku Arabów na Konstantynopol (717 r.), chrystianizacji Bułgarii (864 r.) – identyfikuje postać Belizariusza – wskazuje na mapie obszary przyłączone do Bizancjum w czasach panowania Justyniana I Wielkiego – omawia chronologię dziejów Bizancjum – omawia kulturę i sztukę Bizancjum – omawia spory o religię w Bizancjum – omawia zagrożenie zewnętrzne dla Bizancjum w 2. poł. VII i VIII w. – omawia panowanie dynastii macedońskiej w Bizancjum. 	<ul style="list-style-type: none"> – zna daty: powstania Nika w Konstantynopolu (532 r.), zdobycia bizantyjskich posiadłości w Hiszpanii przez Wizygotów (571–572 r.), oblężenia Konstantynopola przez Awarów i Słowian (626 r.), bitwy pod Niniwą (627 r.), sojuszu Bazylego II i Włodzimierza Wielkiego (988 r.), pokonania Bułgarów przez Bazylego II (1018 r.) – identyfikuje postacie: Tryboniana, Prokopiusza z Cezarei, Herakliusza I, Bazylego I Macedończyka, Bazylego II Bułgarobójcy, Włodzimierza Wielkiego – wskazuje różnice w rozwoju Bizancjum i 	<p>u tradycji antycznej i upowszechnianiu chrześcijaństwa.</p>
--	--	--	--	--	---	--

					<p>krajów łacińskiej Europy</p> <ul style="list-style-type: none"> – omawia okoliczności i przejawy kryzysu w Bizancjum w VI w. – opisuje rywalizację bizantyjsko-perską i jej skutki. 	
<p>3. Świat islamu</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Arabia przed Mahometem – powstanie islamu i jego rozwój – podboje arabskie – powstanie imperium Arabów – cywilizacja islamu i jej cechy charakterystyczne – podział imperium muzułmańskiego 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>islam</i>, <i>prorok</i>, <i>Koran</i> – zna datę ucieczki Mahometa z Mekki do Medyny (622 r.) – identyfikuje postać Mahometa – wskazuje na mapie pierwotne siedziby plemion arabskich, kierunki ekspansji Arabów, zasięg podbojów arabskich, miejsce bitwy pod Poitiers – omawia zasady religijne islamu i ich wpływ na organizację państwa oraz społeczeństwa. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>hidżra</i>, <i>dżihad</i>, <i>szariat</i>, <i>kalif</i>, <i>sułtan</i>, <i>meczet</i> – zna daty: najazdu Arabów na Hiszpanię (711 r.), oblężenia Konstantynopola przez Arabów (717 r.), bitwy pod Poitiers (732 r.) – wskazuje na mapie kierunki ekspansji Arabów, zasięg podbojów arabskich, miejsce bitwy pod Poitiers – opisuje <i>Koran</i> i jego znaczenie dla świata arabskiego – omawia etapy i zasięg podbojów arabskich – wymienia czynniki, 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>arabizacja</i>, <i>islamizacja</i>, <i>minaret</i>, <i>szyici</i>, <i>sunnici</i>, <i>astrolabium</i> – zna daty: narodzin Mahometa (570/571 r.), pierwszego objawienia Mahometa (610 r.), powrotu Mahometa do Mekki (630 r.), śmierci Mahometa (632 r.) – identyfikuje postacie: Alego, Abu Bakra, Umara, Usmana – omawia organizację i sposób życia plemion arabskich przed Mahometem – omawia życie i działalność Mahometa – omawia sytuację w 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>dżizja</i>, <i>mihrab</i> – zna daty: bitwy nad rzeką Tałas (751 r.), powstania kalifatu Umajjadów (661 r.), wybuchu rewolty Abbasydów (747 r.) – identyfikuje postać Abu al-Abbasa – wyjaśnia, jaką rolę odegrali Arabowie w przejmowaniu i utrwalaniu nauki greckiej – omawia przyczyny, przebieg i skutki podziału imperium arabskiego. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – ocenia znaczenie cywilizacji islamskiej dla średniowiecznej i współczesnej Europy.

			<p>które wpłynęły na trwałość podbojów arabskich</p> <p>– omawia osiągnięcia cywilizacyjne islamu.</p>	<p>świecie arabskim po śmierci Mahometa</p> <p>– wymienia cechy charakterystyczne architektury arabskiej.</p>		
4. Monarchia Franków	<p>– powstanie państwa Franków</p> <p>– społeczeństwo w monarchii Merowingów</p> <p>– panowanie dynastii Merowingów</p> <p>– organizacja monarchii Franków</p> <p>– powstanie monarchii patrymonialnej</p> <p>– początki potęgi Karolingów</p> <p>– panowanie Pepina Krótkiego</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminu <i>monarchia patrymonialna</i></p> <p>– zna datę chrztu Chlodwiga (496 r.)</p> <p>– identyfikuje postać Chlodwiga I</p> <p>– omawia znaczenie przyjęcia chrztu przez Chlodwiga</p> <p>– wymienia cechy charakterystyczne ustroju państwa frankijskiego.</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>majordom, hrabstwo, beneficjum, senior, wasal, Merowingowie, Karolingowie</i></p> <p>– zna daty: bitwy pod Poitiers (732 r.), przejścia władzy przez Pepina Krótkiego (747 r.), powstania Państwa Kościelnego (756 r.)</p> <p>– identyfikuje postacie: Karola Młota, Pepina Krótkiego</p> <p>– wskazuje na mapie zasięg państwa Franków w końcu V i w poł. VIII w.</p> <p>– przedstawia etapy formowania się państwa Franków</p> <p>– omawia okoliczności i skutki osłabienia władzy monarszej Merowingów</p> <p>– przedstawia</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminu <i>prawo salickie</i></p> <p>– zna daty: przejścia urzędu majordoma przez Karola Młota (714 r.), detronizacji Merowingów (751 r.), pokonania Longobardów przez Pepina Krótkiego (755–756 r.)</p> <p>– identyfikuje postać Childeryka III</p> <p>– wskazuje na mapie zasięg Państwa Kościelnego</p> <p>– omawia proces kształtowania się państwa Franków</p> <p>– omawia strukturę społeczną monarchii Merowingów</p> <p>– omawia rządy władców z dynastii Merowingów</p> <p>– przedstawia rolę wiecu w państwie</p>	<p>– zna daty: zajęcia Burgundii przez Franków (534 r.), podziału państwa Franków po śmierci Karola Młota (741 r.)</p> <p>– identyfikuje postacie: Childeryka, Grzegorza z Tours, Arnulfa z Metz, Karlomana</p> <p>– porównuje ustroje: monarchii patrymonialnej i cesarstwa rzymskiego</p> <p>– omawia wpływ Karolingów na rządy władców z dynastii Merowingów</p> <p>– wyjaśnia, na czym polegał sakralny charakter wczesnośredniowiecznych monarchii.</p>	<p>– ocenia znaczenie polityki Pepina Krótkiego dla losów państwa frankijskiego i średniowiecznej Europy.</p>

			okoliczności powstania monarchii patrymonialnej – omawia rolę władcy i dworu królewskiego w państwie Franków.	frankijskim – wyjaśnia, co było źródłem potęgi Karolingów – omawia panowanie Pepina Krótkiego.		
5. Imperium Karolingów	– powstanie imperium Karolingów – reformy karolińskie – reforma wojskowa – reforma edukacji – zmiany w języku łacińskim – renesans karoliński – odnowienie cesarstwa – kryzys imperium Karolingów	– wyjaśnia znaczenie terminu <i>renesans karoliński</i> – zna datę koronacji cesarskiej Karola Wielkiego (800 r.) – identyfikuje postać Karola Wielkiego – wskazuje na mapie zasięg państwa Karola Wielkiego – wyjaśnia, na czym polegał renesans karoliński.	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>marchia, kapitularz, skryba, zasada senioratu</i> – zna daty: koronacji Karola Wielkiego na króla Longobardów (774 r.), traktatu z Verdun (843 r.) – identyfikuje postacie: Lotara, Ludwika Niemieckiego, Karola Łysego – wskazuje na mapie kierunki ekspansji Karola Wielkiego, Akwizgran – wymienia postanowienia traktatu z Verdun – omawia reformy karolińskie dotyczące administracji, finansów, wojskowości i edukacji – omawia okoliczności, przebieg i skutki	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>trivium, quadrivium, minuskuła karolińska</i> – zna daty: śmierci Pepina Krótkiego (768 r.), przejęcia władzy przez Karola Wielkiego (771 r.), pokonania Awarów (796 r.), śmierci Karola Wielkiego (814 r.) – identyfikuje postacie: Leona III, Ludwika Pobożnego – wskazuje na mapie zdobycze terytorialne Karola Wielkiego – przedstawia przebieg i skutki ekspansji Karola Wielkiego – przedstawia osiągnięcia architektury z epoki Karolingów – omawia sytuację państwa frankijskiego	– identyfikuje postacie: Alkuina, Pawła Diakona, Hrabana Maura, Einharda – omawia okoliczności dojścia do władzy Karola Wielkiego – omawia zmiany w języku i piśmie łacińskim.	– ocenia znaczenie traktatu z Verdun dla kształtowania się narodów współczesnej Europy – ocenia wpływ organizacji i kultury państwa Franków na średniowieczną Europę.

			odnowienia cesarstwa – omawia postanowienia i skutki traktatu z Verdun.	po śmierci Karola Wielkiego.		
6. Kształtowanie się ustroju feudalnego	– gospodarka i społeczeństwo we wczesnym średniowieczu – władztwo gruntowe – feudalizm – hołd lenny – rozwój systemu lennego – drabina feudalna	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>gospodarka towarowo-pieniężna, senior, wasal, renta feudalna, pańszczyzna, hołd lenny, lenno, drabina feudalna, feudalizm</i> – wymienia cechy charakterystyczne społeczeństwa feudalnego.	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>gospodarka naturalna, włość senioralna, władztwo gruntowe, immunitet, beneficjum, szlachta, kasztelan, rozdrobnienie feudalne</i> – wyjaśnia, na czym polegało władztwo gruntowe – omawia wpływ immunitetu na kształtowanie się władztwa gruntowego – wyjaśnia, jakie miejsce w średniowiecznym społeczeństwie zajmowało rycerstwo.	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>trybut, suzeren, szeryf</i> – omawia przejawy i skutki regresu gospodarczego w Europie po upadku cesarstwa zachodniorzymskiego – opisuje kształtowanie się stosunków wasalno-lennych – omawia system zależności wynikających z drabiny feudalnej.	– omawia wpływ przemian gospodarczych na strukturę średniowiecznego społeczeństwa – omawia rozwój systemów lennych w Europie Zachodniej oraz Anglii i porównuje je.	– ocenia gospodarcze, społeczne i polityczne skutki feudalizmu.
7. Europa Zachodnia w IX i X wieku	– upadek dynastii Karolingów – początki królestwa francuskiego – powstanie Rzeszy – cesarstwo	– wyjaśnia znaczenie terminu <i>wikingowie (Normanowie)</i> – identyfikuje postać Ottona I Wielkiego – wskazuje na mapie królestwa Francji,	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Kapetyngowie, Ludolfingowie, idea uniwersalizmu cesarskiego</i> – zna daty: przejścia	– wyjaśnia znaczenie terminu <i>runy</i> – zna daty: bitwy na Lechowym Polu (955 r.), początku ekspansji wikingów (793 r.) – identyfikuje postacie:	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>konung, jarl</i> – zna datę końca panowania dynastii Karolingów w państwie	– porównuje cesarską koncepcję uniwersalizmu z XX-wiecznym projektem

	<p>Ottonów</p> <ul style="list-style-type: none"> – Skandynawia i Normanowie – najazdy wikingów – podboje Normanów 	<p>Niemiec i Anglii</p> <ul style="list-style-type: none"> – omawia panowanie Ottona I i okoliczności jego koronacji cesarskiej – wymienia nazwy plemion zamieszkujących Skandynawię. 	<p>tronu zachodniofrankijskiego przez dynastię Kapetyngów (987 r.), powstania państwa niemieckiego (919 r.), bitwy pod Hastings (1066 r.)</p> <ul style="list-style-type: none"> – identyfikuje postacie: Ottona III, Wilhelma I Zdobywcy – wskazuje na mapie siedziby wikingów, Normandię – opisuje powstanie królestwa francuskiego – przedstawia powstanie państwa niemieckiego – omawia uniwersalistyczne plany Ottona III – omawia przyczyny ekspansji Normanów w Europie. 	<p>Hugona Kapeta, Henryka I, Ottona II, Ruryka</p> <ul style="list-style-type: none"> – wskazuje na mapie kierunki ekspansji wikingów, miejsce bitwy na Lechowym Polu, miejsce bitwy pod Hastings, państwa normańskie w Europie – charakteryzuje strukturę wewnętrzną państw (zarówno terytorium francuskie jak i niemieckie uległo rozdrobnieniu, powstały liczne księstwa, które co prawda podlegały monarsze, lecz na luźniejszych zasadach) powstałych po traktacie z Verdun – wyjaśnia przyczyny sukcesów ekspansji normańskiej w Europie – opisuje przebieg wypraw Normanów i ich zasięg. 	<p>wschodniofrankijski m (911 r.)</p> <ul style="list-style-type: none"> – identyfikuje postacie: Karola Grubego, Konrada I, Teofano, Rollona, Edwarda Wyznawcy, Harolda Godwinsona, Roberta Guiscarda, Eryka Rudego, Leifa Erikssona – omawia okoliczności upadku dynastii Karolingów – charakteryzuje plemiona zamieszkujące Skandynawię? 	<p>zjednoczonej Europy</p> <ul style="list-style-type: none"> – ocenia rolę wikingów w kształtowaniu się państw i narodów średniowiecznej Europy.
<p>8. Słowianie i Węgrzy</p>	<ul style="list-style-type: none"> – pochodzenie Słowian – organizacja 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu <i>Słowianie</i> – wskazuje na mapie 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>wiec, osada słuźebna, prowincja</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Prasłowianie, żupan,</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – zna czas powstania Serbii i Chorwacji (X i XI w.) oraz daty: 	<ul style="list-style-type: none"> – porównuje role Awarów i Protobułgaró

	<p>plemion słowiańskich – pierwsze państwo Słowian – Wielkie Morawy – działalność Cyryla i Metodego – państwa słowiańskie na Bałkanach – Ruś Kijowska – powstanie monarchii węgierskiej</p>	<p>państwa słowiańskie, państwo Bułgarów, królestwo węgierskie – wymienia państwa Europy Środkowej, Południowej i Wschodniej, które przyjęły chrzest w obrządkach: łacińskim oraz greckim.</p>	<p><i>kościelna</i> – zna czas ekspansji Słowian (k. V w.) oraz datę misji Cyryla i Metodego (863 r.) – identyfikuje postacie: św. Cyryla, św. Metodego – wskazuje na mapie kierunki ekspansji plemion słowiańskich i ich podział terytorialny – opisuje organizację plemion słowiańskich – przedstawia podział plemion słowiańskich – opisuje działalność św. Cyryla i św. Metodego – omawia okoliczności powstania Rusi Kijowskiej.</p>	<p><i>głagolica</i> – zna czas powstania państwa wielkomorawskiego (p. IX w.) oraz daty: przyjęcia chrztu przez Mojmira I (831 r.), przyjęcia chrztu przez Bułgarów (866 r.), przyjęcia chrztu przez Włodzimierza Wielkiego (988 r.), bitwy na Lechowym Polu (955 r.), przyjęcia chrztu przez Węgrów (974 r.) – identyfikuje postacie: Samona, Mojmira I, Ruryka, Włodzimierza Wielkiego – omawia pochodzenie Słowian – omawia okoliczności powstania państwa Samona – opisuje okoliczności powstania, organizację i losy państwa wielkomorawskiego – omawia wpływ działalności „apostołów Słowian” na chrystianizację</p>	<p>zajęcia Kijowa przez Olega (882 r.), koronacji Stefana I Wielkiego (1000 r.) – identyfikuje postacie: Rościsława, Świętopełka, Asparucha, Olega, św. Olgi Kijowskiej, Arpada, Gejzy, Stefana I Wielkiego – przedstawia procesy państwowotwórcze na Bałkanach – wyjaśnia polityczne i doktrynalne przyczyny wrogości niemieckiej hierarchii kościelnej wobec misji św. Cyryla i św. Metodego – wyjaśnia, na czym polegały związki między Bizancjum a Rusią Kijowską.</p>	<p>w w dziejach Słowiańszczyzny.</p>
--	---	--	--	--	--	--------------------------------------

				Bałkanów – opisuje proces budowania państwa węgierskiego.		
9. Ziemie polskie do X wieku	<ul style="list-style-type: none"> – pierwsi mieszkańcy ziem polskich – Słowianie na ziemiach polskich – kultury archeologiczne na ziemiach polskich – organizacja społeczna Słowian – wierzenia Słowian – plemiona polskie – pierwsze państwa plemienne – początki państwa Polan 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>gród</i>, <i>drużyna</i> – zna czas powstania państw plemiennych: Wiślan (2. poł. IX w.) i Polan (X w.) – wskazuje na mapie siedziby plemion polskich – wyjaśnia, w jakich okolicznościach powstały pierwsze państwa plemienne na ziemiach polskich – opisuje proces tworzenia się państwa Polan. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>kultura archeologiczna</i>, <i>opole</i>, <i>gospodarka przemienno-odłogowa</i> – zna czas osiedlenia się plemion słowiańskich na ziemiach polskich (V–VI w. n.e.) – wskazuje na mapie główne grody państw plemiennych – omawia gospodarkę plemion słowiańskich – opisuje organizację społeczną i polityczną Słowian – omawia wierzenia Słowian. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>kultura łużycka</i>, Geograf bawarski – identyfikuje postacie: Siemowita, Leszka, Siemomyśła – opisuje pierwszych mieszkańców ziem polskich – wymienia cechy kultury łużyckiej na przykładzie Biskupina – wyjaśnia, jaką rolę w procesie formowania się państw plemiennych odegrały wojny pomiędzy poszczególnymi ludami. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>kultura łużycka</i>, <i>kultura lateńska</i>, <i>ceramika sznurowa</i> – zna czas trwania kultur: łużyckiej (XV–IV w. p.n.e.) i lateńskiej (V i IV w. p.n.e.) – opisuje kultury archeologiczne na ziemiach polskich – wymienia przyczyny kontaktów handlowych między starożytnym Rzymem a plemionami bałtyjskimi. 	<ul style="list-style-type: none"> – omawia znaczenie badań archeologicznych dla poznania początków państwowości i polskiej.
10. Początki państwa polskiego	<ul style="list-style-type: none"> – państwo Mieszka I – chrzest Polski – postępy w tworzeniu monarchii – panowanie Bolesława Chrobrego 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu <i>zjazd gnieźnieński</i> – zna daty: chrztu Mieszka I (966 r.), bitwy pod Cedynią (972 r.), zjazdu gnieźnieńskiego (1000 r.), koronacji Bolesława 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu <i>Dagome iudex</i> – zna daty: powstania biskupstwa w Poznaniu (968 r.), utraty Grodów Czerwieńskich (981 r.), spisania dokumentu <i>Dagome iudex</i> (ok. 991 r.), wyprawy misyjnej 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu <i>palatium</i> – zna daty: objęcia rządów przez Mieszka I (ok. 960 r.), ślubu Mieszka I z Dobrawą (965 r.), wyprawy Wichmana (967 r.), zajęcia ziemi 	<ul style="list-style-type: none"> – zna daty: sojuszu Mieszka I z Czechami (965 r.), ślubu Mieszka I z Odą (977 r.), pokoju w Poznaniu (1005 r.) – pokazuje na mapie przebieg wypraw wojennych w latach 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia przyczyny i skutki przyjęcia chrześcijaństwa przez Mieszka I – ocenia polityczne i

	<p>– misja św. Wojciecha – zjazd gnieźnieński – wojny polsko-niemieckie – Polska królestwem</p>	<p>Chrobrego (1025 r.) – identyfikuje postacie: Mieszka I, Bolesława Chrobrego, św. Wojciecha – wskazuje na mapie zasięg terytorialny państwa Mieszka I na początku i pod koniec jego panowania, zasięg terytorialny państwa Bolesława Chrobrego na początku i pod koniec jego panowania, Poznań, Gniezno – wyjaśnia okoliczności przyjęcia chrztu przez Mieszka I – omawia postanowienia uczestników zjazdu gnieźnieńskiego o charakterze politycznym i religijnym.</p>	<p>biskupa Wojciecha (997 r.), wojen z cesarzem Henrykiem II (1002–1018 r.), pokoju w Budziszynie (1018 r.), przyłączenia do Polski Grodów Czerwieńskich (1018 r.) – identyfikuje postacie: Dobrawy, Radzima Gaudentego, Henryka II – wskazuje na mapie Kraków, Wrocław, Kołobrzeg, kierunek wyprawy misyjnej biskupa Wojciecha, Ruś Kijowską, Grody Czerwieńskie – omawia przyczyny i skutki przyjęcia chrześcijaństwa przez Mieszka I – opisuje relacje Mieszka I z sąsiadami – omawia przyczyny wydania i treść dokumentu <i>Dagome iudex</i> – przedstawia przyczyny, przebieg i skutki misji biskupa Wojciecha – opisuje przyczyny i</p>	<p>krakowskiej (ok. 985 r.), zajęcia Śląska przez Mieszka I (990 r.), utraty Grodów Czerwieńskich (981 r.), beatyfikacji biskupa Wojciecha (999 r.), zajęcia Łużyc, Miśni i Miłska przez Bolesława Chrobrego (1002 r.), przyłączenia Czech, Moraw i Słowacji (1003 r.), zajęcia Miłska i Łużyc (1007 r.), utraty Pomorza (1007 r.), wypraw Henryka II (1015 i 1017 r.), wyprawy kijowskiej Bolesława Chrobrego (1018 r.) – identyfikuje postacie: Ibrahima ibn Jakuba, Wichmana, Hodona, Jordana, Ody, Świętopełka, Jarosława Mądrego – wskazuje na mapie Miłsko, Łużyce, Miśnię, Czechy, Morawy, Słowację – opisuje początki panowania Mieszka I – do czasu przyjęcia</p>	<p>1002–1018 – przedstawia stosunki polsko-czeskie w czasach panowania Mieszka I – przedstawia stosunki polsko-ruskie w czasach panowania Bolesława Chrobrego.</p>	<p>religijne znaczenie zjazdu gnieźnieńskiego.</p>
--	--	--	--	---	--	--

			<p>skutki wojen Bolesława Chrobrego z Niemcami</p> <p>– omawia okoliczności koronacji Bolesława Chrobrego i jej znaczenie dla państwowości polskiej.</p>	<p>przez niego chrztu</p> <p>– opisuje okoliczności przejścia władzy przez Bolesława Chrobrego</p> <p>– opisuje przebieg wojen Bolesława Chrobrego z Niemcami.</p>		
<p>11. Kryzys monarchii piastowskiej</p>	<p>– panowanie Mieszka II</p> <p>– kryzys monarchii piastowskiej</p> <p>– powrót Kazimierza I Odnowiciela</p> <p>– odbudowa państwa piastowskiego</p> <p>– król Bolesław II Śmiały</p> <p>– biskup krakowski Stanisław – święty czy zdrajca?</p> <p>– panowanie Władysława Hermana</p> <p>– konflikt Bolesława Krzywoustego ze Zbigniewem</p> <p>– podbój i chrystianizacja Pomorza</p>	<p>– zna daty: koronacji Mieszka II (1025 r.), powrotu Kazimierza Odnowiciela do kraju (1040 r.), koronacji Bolesława Śmiałego (1076 r.)</p> <p>– identyfikuje postacie: Mieszka II, Kazimierza I Odnowiciela, Bolesława Śmiałego, Bolesława Krzywoustego</p> <p>– opisuje skutki załamania się rządów Mieszka II</p> <p>– omawia reformy wewnętrzne przeprowadzone przez Kazimierza Odnowiciela</p> <p>– omawia przyczyny i skutki konfliktu Bolesława Śmiałego z biskupem</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>prawo rycerskie, bulla</i></p> <p>– zna daty: wygnania Mieszka II i przejścia władzy przez Bezpryma (1031 r.), powstania ludowego w państwie piastowskim (1034 r.), odzyskania Mazowsza (1047 r.), opanowania Śląska (1050 r.), konfliktu Bolesława Śmiałego z biskupem Stanisławem (1079 r.), odzyskania Pomorza Gdańskiego (1116 r.), zhołdowania Pomorza Zachodniego (1122 r.)</p> <p>– identyfikuje postacie: Bezpryma, Stanisława ze Szczepanowa, Władysława Hermana, Galla Anonima</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>palatyn, Bulla gnieźnieńska</i></p> <p>– zna daty: najazdu sąsiadów na państwo Mieszka II (1031 r.), najazdu Brzetysława (1039 r.), odnowienia arcybiskupstwa w Gnieźnie (1076 r.), detronizacji Bolesława Śmiałego (1079 r.), podziału państwa przez Władysława Hermana (1097 r.), odsunięcia Zbigniewa od władzy przez Bolesława Krzywoustego (1106 r.), najazdu Henryka V na Polskę (1109 r.), wydania <i>Bulli gnieźnieńskiej</i> (1136 r.)</p> <p>– identyfikuje postacie: Jarosława Mądrego,</p>	<p>– zna daty: porozumienia w Merseburgu (1034 r.), zjazdu w Quedlinburgu (1054 r.), zjazdu w Merseburgu (1135 r.)</p> <p>– identyfikuje postacie: Mieciała, Rychczy, Marii Dobroniegi, Ottona z Bambergu</p> <p>– omawia przyczyny, przejawy i skutki wzrostu znaczenia możnowładztwa w czasach panowania Władysława Hermana</p> <p>– omawia przyczyny, przejawy i skutki konfliktu Władysława Hermana z synami</p> <p>– omawia relacje</p>	<p>– ocenia postępowanie Bolesława Śmiałego i biskupa Stanisława.</p>

		Stanisławem.	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje na mapie zasięg powstania ludowego, etapy jednoczenia ziem polskich przez Kazimierza Odnowiciela, zasięg podbojów Bolesława Krzywoustego – opisuje przyczyny i przejawy załamania się rządów Mieszka II – przedstawia skutki powstania ludowego w państwie piastowskim – opisuje etapy odbudowy państwowości polskiej przez Kazimierza Odnowiciela – wyjaśnia, w jakich okolicznościach Bolesław Śmiały sięgnął po koronę – omawia politykę ekspansji Bolesława Krzywoustego – omawia znaczenie kroniki Galla Anonima dla poznania początków państwowości polskiej. 	<p>Konrada II, Brzetysława I, Sieciecha, Zbigniewa, Henryka V, Lotara III</p> <ul style="list-style-type: none"> – wskazuje na mapie ziemie utracone przez państwo Piastów na rzecz sąsiadów w 1031 r. – omawia podział państwa dokonany przez Władysława Hermana – omawia okoliczności przejęcia władzy przez Mieszka II – omawia okoliczności powrotu do kraju Kazimierza Odnowiciela i przejęcia przez niego władzy – omawia panowanie Bolesława Śmiałego – omawia przebieg konfliktu Bolesława Śmiałego z biskupem Stanisławem – wyjaśnia, w jakich okolicznościach Bolesław Krzywousty przejął pełną władzę nad krajem – opisuje politykę Bolesława 	<p>państwa polskiego z cesarstwem niemieckim w czasach panowania Bolesława Krzywoustego.</p>	
--	--	--------------	--	--	--	--

				Krzywoustego wobec Kościoła.		
12. Państwo wczesno- piastowskie	<ul style="list-style-type: none"> – Polska monarchią patrymonialną – drużyna monarsza i jej rola – struktura społeczna monarchii wczesnopiastowskiej – prawo rycerskie – dwór monarszy i urzędy dworskie – organizacja grodowa – ustrój prawa książęcego 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>monarchia patrymonialna, drużyna</i> – wymienia cechy charakterystyczne polskiej monarchii patrymonialnej. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>dwór monarszy, organizacja grodowa, prawo rycerskie, wojewoda (palatyn), kanclerz, komes, kasztelan, osada służebna, prawo książęce, regalia, prawo zwyczajowe</i> – zna czas utrzymywania się monarchii patrymonialnej w Polsce (X–XIII w.) – omawia skład i znaczenie drużyny – opisuje strukturę społeczną monarchii wczesnopiastowskiej – wyjaśnia istotę prawa rycerskiego – opisuje organizację grodową państwa piastowskiego – wyjaśnia, jaką funkcję w państwie piastowskim pełniły osady służebne. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>komornik, cześnik, stolnik, koniuszy, łowczy, miecznik, włodarz, okręg grodowy, powołowe (poradnie, podymne), stan, przewód</i> – wskazuje i omawia elementy władzy monarszej w państwie piastowskim – omawia organizację dworu monarszego – omawia kompetencje urzędników dworskich – opisuje społeczne i polityczne skutki wprowadzenia prawa rycerskiego – wyjaśnia, w jaki sposób uformowała się struktura grodowa – omawia prawo książęce – wyjaśnia, jaką rolę w państwie odgrywały regalia. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>stróża, podworowe, narzaz</i> – omawia rodzaje danin wynikających z prawa książęcego – omawia rodzaje regaliów w państwie piastowskim. 	<ul style="list-style-type: none"> – porównuje organizację państwa pierwszych Piastów z organizacją państwa frankijskiego.
Europa i Polska w XI–XIV wieku						

<p>1. Cesarstwo i papieżstwo</p>	<ul style="list-style-type: none"> – papieżstwo po upadku cesarstwa rzymskiego – feudalizacja Kościoła – ruch odnowy – wielka schizma wschodnia – reforma gregoriańska – spór o inwestyturę – odrodzenie prawa 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>schizma, symonia, nepotyzm, ekskomunika</i> – zna daty: wielkiej schizmy wschodniej (1054 r.), upokorzenia Henryka IV w Canossie (1077 r.) – identyfikuje postacie: Grzegorza VII, Henryka IV – opisuje przyczyny i skutki wielkiej schizmy wschodniej – wyjaśnia, na czym polegał spór o inwestyturę między papieżstwem a cesarstwem. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>feudalizacja, inwestytura świecka, reforma kluniacka, nikolaizm, reforma gregoriańska, Dictatus papae, konkordat wormacki</i> – zna daty: ogłoszenia dokumentu <i>Dictatus papae</i> (1075 r.), konkordatu wormackiego (1122 r.) – identyfikuje postacie: Henryka V, Kaliksta II – wskazuje na mapie granicę podziału chrześcijaństwa po wielkiej schizmie wschodniej – omawia przejawy kryzysu papieżstwa i Kościoła w X w. – wyjaśnia, na czym polegała feudalizacja Kościoła oraz jakie były jej skutki 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>antypapież, kongregacja, patriarcha, konklawe, prawo kanoniczne</i> – zna daty: reformy kluniackiej (X/XI w.), reform gregoriańskich (1075–1076 r.), synodu w Wormacji (1076 r.), zdobycia Rzymu przez Henryka IV (1084 r.) – identyfikuje postać Mikołaja II – omawia proces odnowy w Kościele w X i XI w. – wyjaśnia, w jaki sposób rozwiązano spór o inwestyturę między papieżstwem a cesarstwem. 	<ul style="list-style-type: none"> – zna daty: synodu rzymskiego (1059 r.), I soboru laterańskiego (1123 r.), powstania prawa kanonicznego (poł. XI w.), zabójstwa Tomasza Becketa (1170 r.) – identyfikuje postacie: Henryka II, Tomasza Becketa, Gracjana – omawia sytuację papieżstwa po upadku cesarstwa rzymskiego – opisuje okoliczności i skutki wprowadzenia prawa kanonicznego. 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia wpływ rywalizacji między cesarstwem a papieżstwem na rolę cesarza i papieża w średniowiecznej Europie.
--	---	--	---	--	--	---

			<p>polityczne i społeczne – opisuje okoliczności wielkiej schizmy wschodniej – omawia przebieg sporu o inwestyturę między Grzegorzem VII a Henrykiem IV.</p>			
2. Wyprawy krzyżowe	<p>– pielgrzymki do Ziemi Świętej – świat muzułmański w XI w. – geneza wypraw krzyżowych – I krucjata – walka o Ziemię Świętą – armia krzyżowców – zakony rycerskie – IV krucjata – przyczyny klęski i skutki krucjat – templariusze – pobożni rycerze w habitach czy heretycy?</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>krucjaty</i>, <i>zakon rycerski</i>, <i>templariusze</i>, <i>joannici</i>, <i>Krzyżacy</i> – zna daty: I krucjata rycerskiej (1096 r.), zdobycia Akki przez muzułmanów (1291 r.) – wskazuje na mapie: Ziemię Świętą, Jerozolimę – wyjaśnia genezę wypraw krzyżowych do Ziemi Świętej – omawia działalność zakonów rycerskich podczas krucjat – przedstawia przyczyny klęski wypraw krzyżowych.</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminu <i>handel lewantyński</i> – zna daty: synodu w Clermont (1095 r.), utworzenia Królestwa Jerozolimskiego (1099 r.), IV krucjaty (1202–1204 r.) – identyfikuje postacie: Urbana II, Godfryda z Bouillon, Baldwina z Bouillon – wskazuje na mapie: Królestwo Jerozolimskie, Akkę – wyjaśnia ideologiczne podłoże krucjat – omawia okoliczności, w jakich zorganizowano I</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>emir</i>, <i>pokój boży</i> – zna daty: pojawienia się Turków seldżuckich w Azji Mniejszej (XI w.), krucjaty ludowej (1096 r.), powstania hrabstwa Edessy i księstwa Antiochii (1098 r.), utworzenia hrabstwa Trypolisu (1099 r.), powstania zakonu templariuszy (1118 r.) powstania zakonu joannitów (1154 r.), powstania zakonu krzyżackiego (1191 r.), istnienia cesarstwa łańckiego (1204–</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminu <i>mamelucy</i> – zna daty: bitwy pod Manzikertem (1071 r.), II krucjaty (1147–1149 r.), bitwy pod Hattin (1187 r.), III krucjaty (1189–1192 r.), krucjaty dziecięcej (1212 r.), odzyskania Jerozolimy przez Fryderyka II (1229 r.), uwięzienia templariuszy przez Filipa IV Pięknego (1307 r.), rozwiązania zakonu templariuszy (1312 r.)</p>	<p>– konfrontuje badania historyczne dotyczące działalności i losów templariuszy z mitami na ich temat – omawia oraz ocenia skutki krucjat dla Europy i Europejczyków – ocenia postawy uczestników krucjat.</p>

			<p>krucjatę do Ziemi Świętej</p> <ul style="list-style-type: none"> – opisuje etapy walk o Ziemię Świętą – omawia skutki krucjat dla Europy i Europejczyków. 	<p>1261 r.), spalenia na stosie Jacques'a de Molaya (1314 r.)</p> <ul style="list-style-type: none"> – identyfikuje postacie: Konrada III, Ludwika VII, Saladyna, Filipa II Augusta, Ryszarda Lwie Serce, Fryderyka I Barbarossy, Jacques'a de Molaya, Filipa IV Pięknego – wskazuje na mapie: trasę wyprawy ludowej, I wyprawy rycerskiej oraz IV wyprawy krzyżowej, hrabstwo Edessy, księstwo Antiochii, hrabstwo Trypolisu – opisuje bezpośrednio przyczyny, przebieg oraz skutki I i IV wyprawy krzyżowej – przedstawia armię krzyżowców i 	<ul style="list-style-type: none"> – identyfikuje postacie: Waltera bez Mienia, Piotra Eremitę, Rajmunda z Tuluzy, Boemunda II, Hugona hrabiego Vermandois, Aleksego IV – omawia sposoby pielgrzymowania do Ziemi Świętej w X i XI w. – opisuje sytuację polityczną panującą na Bliskim Wschodzie w XI w. – wyjaśnia kontrowersje związane z krucjatą dziecięcą – omawia losy zakonów rycerskich po krucjatach – przedstawia udział Polaków w wyprawach krzyżowych. 	
--	--	--	--	--	---	--

				metody prowadzenia przez nich walki.		
3. Gospodarka średniowiecznej Europy	<ul style="list-style-type: none"> – średniowieczna gospodarka – przemiany w rolnictwie – rozwój osadnictwa – odrodzenie ośrodków miejskich – rozwój miast – ludność miejska – rozwój handlu – Hanza – powrót gospodarki pieniężnej 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>renta feudalna, trójpolówka</i> – wyjaśnia, jakie korzyści osiągnęto dzięki zastosowaniu trójpolówki – wymienia cechy charakterystyczne średniowiecznego miasta. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>plug, patrycjusze, pospólstwo, plebs, cech, gildia, bank</i> – opisuje przemiany w rolnictwie – wyjaśnia, na czym polegał rozwój miast w średniowiecznej Europie – omawia strukturę i cechy charakteryzujące stan mieszczański – omawia rolę cechów i gildii w średniowiecznych miastach. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>chomąto, ruch kolonizacyjny, mistrz, Hanza, jarmark, weksel, lichwa</i> – omawia ożywienie gospodarcze w Europie w X i XI w. – przedstawia ruch kolonizacyjny od X do XIV w. oraz omawia jego skutki – przedstawia proces odradzania się miast – przedstawia przejawy rozwoju handlu w średniowiecznej Europie. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, jaką rolę odgrywał Związek Hanzeatycki – omawia genezę i funkcjonowanie instytucji finansowych w średniowiecznej Europie. 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia społeczne i gospodarcze skutki ożywienia gospodarczego w Europie w X i XI w.
4. Powstanie monarchii stanowej	<ul style="list-style-type: none"> – przemiany społeczne – kształtowanie się stanów – powstanie i początki reprezentacji 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>społeczeństwo stanowe, parlament</i> – omawia strukturę średniowiecznego społeczeństwa 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>możnowładztwo, rycerstwo, Izba Lordów, Izba Gmin, Stany Generalne</i> – zna daty: ogłoszenia 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>nobilitacja, przywileje generalne, Kortezy, zasada suwerenności monarchii</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu <i>precedens</i> – zna daty: nadania <i>Wielkiej karty Leónu (1188 r.)</i>, wydania <i>Złotej bulli</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia społeczne i polityczne skutki powstania społeczeństwa

	<p>stanowej</p> <ul style="list-style-type: none"> – monarchia stanowa w Anglii – <i>Wielka karta swobód</i> – Stany Generalne we Francji 	<p>feudalnego</p> <ul style="list-style-type: none"> – omawia strukturę społeczeństwa stanowego. 	<p><i>Wielkiej karty swobód</i> (1215 r.), zwołania pierwszego parlamentu w Anglii (1264 r.), zwołania Stanów Generalnych (1302 r.)</p> <ul style="list-style-type: none"> – przedstawia średniowieczne społeczeństwo feudalne – przedstawia społeczeństwo stanowe – przedstawia postanowienia <i>Wielkiej karty swobód</i> – omawia uprawnienia parlamentu angielskiego i Stanów Generalnych. 	<ul style="list-style-type: none"> – zna datę zwołania angielskiego parlamentu wzorcowego (1295 r.) – identyfikuje postacie: Ryszarda Lwie Serce, Jana bez Ziemi, Szymona z Montfort, Filipa IV Pięknego – wskazuje przesłanki przemian społecznych w średniowieczu – wyjaśnia okoliczności powstania reprezentacji stanowych w Anglii i we Francji – wyjaśnia wpływ <i>Wielkiej karty swobód</i> na kształtowanie się angielskiej reprezentacji stanowej. 	<p>Karola IV (1356 r.)</p> <ul style="list-style-type: none"> – identyfikuje postacie: Marsyliusza z Padwy, Alfonsa I, Henryka II, Tomasza Becketa, Henryka III, Edwarda I – wskazuje ideologiczne przesłanki powstawania reprezentacji stanowych. 	<p>stanowego w Europie.</p>
5. Kościół w średniowieczu	<ul style="list-style-type: none"> – duchowość monastyczna – średniowieczne 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>herezja</i>, <i>inkwizycja</i>, 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>monastycyzm</i>, 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>ruch eremicki</i>, <i>kameduli</i>, 	<ul style="list-style-type: none"> – omawia okoliczności pojawienia się 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia postawę Kościoła

	<p>klasztory</p> <ul style="list-style-type: none"> – przemiany życia religijnego – cystersi – pojawienie się herezji – waldensi i katarzy – krucjaty przeciwko albigensom – zakony żebracze – papieżstwo – od kryzysu do potęgi 	<p><i>dominikanie, franciszkanie</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – identyfikuje postacie: św. Franciszka z Asyżu, św. Dominika Guzman – przedstawia kierunki przemian życia religijnego – omawia średniowieczne herezje. 	<p><i>cystersi, zakon żebraczy</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – zna daty: założenia zakonu franciszkanów (1209 r.), założenia zakonu dominikanów (1216 r.) – identyfikuje postać św. Bernarda z Clairvaux – omawia monastyczm cysterski – omawia okoliczności powstania zakonu franciszkanów i przedstawia działalność jego członków – omawia okoliczności powstania zakonu dominikanów i przedstawia działalność jego członków. 	<p><i>kartuzi, kanonicy regularni, waldensi, katarzy (albigensi)</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – zna datę pojawienia się waldensów (1176 r.) – identyfikuje postacie: Arnolda z Brescii, Piotra Valdy, Fryderyka I Barbarossy, Innocentego III – wskazuje na mapie obszary rozprzestrzeniania się herezji waldensów i albigensów – omawia wpływ cystersów na rozwój gospodarczy średniowiecznej Europy – wyjaśnia przyczyny pojawienia się średniowiecznych herezji. 	<p>duchowości monastycznej</p> <ul style="list-style-type: none"> – opisuje stosunek papieżstwa do ruchów hereetyckich w Kościele – omawia relacje między papieżstwem a cesarstwem w XII w. 	<p>oraz jego wyznawców wobec ruchów hereetyckich w średniowiecznej Europie.</p>
6. Kultura średniowiecznej	– kultura w czasach karolińskich i	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>styl romański, styl</i>	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>uniwersalizm,</i>	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Biblia pauperum, portal,</i>	– identyfikuje postacie: Hroswithy z	– ocenia charakterystyczne dla

<p>Europy</p>	<p>ottońskich – cechy kultury średniowiecznej – znaczenie symboli i rytuałów – rozwój piśmiennictwa i czytelnictwa – siedem sztuk wyzwolonych – uniwersytety – architektura średniowiecza – sztuka średniowiecza – kultura miejska – filozofia średniowieczna – czy w średniowieczu dominowała łacina? – literatura świecka</p>	<p><i>gotycki</i> – zna daty: pojawienia się stylu romańskiego (X w.), pojawienia się stylu gotyckiego (poł. XII w.) – wymienia główne cechy kultury średniowiecza – omawia cechy charakterystyczne architektury romańskiej i gotyckiej.</p>	<p><i>renesans ottoński, siedem sztuk wyzwolonych, uniwersytet, scholastyka, tomizm, Wulgata</i> – zna daty: renesansu ottońskiego (X–XI w.), wynalezienia ruchomej czcionki (1455 r.) – identyfikuje postacie: Jana Gutenberga, św. Tomasza z Akwinu – przedstawia średniowieczny uniwersalizm – wyjaśnia, na czym polegał renesans ottoński – omawia rolę uniwersytetów w średniowiecznej edukacji – wymienia cechy charakterystyczne sztuki średniowiecza – wyjaśnia, jaką rolę w średniowieczu</p>	<p><i>apsyda, rozeta, nominalizm</i> – identyfikuje postacie: Piotra Abélarda, Wilhelma Ockhama – wyjaśnia, na czym polegała służebna rola literatury, sztuki i nauki wobec religii – omawia rolę symboli i rytuałów w średniowiecznej komunikacji społecznej – przedstawia rozwój piśmiennictwa i czytelnictwa w średniowieczu – omawia średniowieczną filozofię i jej kierunki – przedstawia rozwój literatury świeckiej – omawia znaczenie szkół katedralnych dla rozwoju edukacji średniowiecznej.</p>	<p>Gandersheim, Adelajdy, Teofano – wyjaśnia, jaką rolę w rozwoju kultury średniowiecznej odgrywały kobiety – przedstawia stosunek ludzi żyjących w średniowieczu do osiągnięć cywilizacji antycznej – omawia rolę języków narodowych w średniowieczu.</p>	<p>średniowiec za poglądy na świat i miejsce w nim człowieka.</p>
---------------	--	---	---	---	---	---

			odgrywała łacina.			
7. Imperium mongolskie	<ul style="list-style-type: none"> – zjednoczenie plemion mongolskich – podboje Czyngis-chana – Europejczycy w Chinach – dalsza ekspansja Mongołów – armia mongolska – podbój Rusi – inwazja mongolska na Węgry i Polskę – rozpad imperium mongolskiego 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu <i>haracz</i> – zna daty: najazdu Mongołów na Węgry (1241 r.), bitew pod Chmielnikiem i Legnicą (1241 r.) – wyjaśnia, jakie były przyczyny sukcesów militarnych Mongołów – przedstawia inwazję mongolską na Węgry i Polskę. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Wielki Step, Złota Orda</i> – zna daty: przejęcia zwierzchnictwa nad Mongołami przez Temudżyna (1206 r.), podboju księstw ruskich przez Mongołów (1237 r.), najazdów mongolskich na Polskę (1241, 1259 i 1287 r.) – identyfikuje postacie: Temudżyna (Czyngis-chana), Marca Polo – wskazuje na mapie kierunki ekspansji Mongołów, Złotą Ordę – przedstawia etapy budowania imperium mongolskiego w czasach rządów Czyngis-chana – przedstawia kontakty 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>szamanizm, sinizacja</i> – zna daty: bitwy nad rzeką Kałką (1223 r.), rozpoczęcia odbudowy imperium mongolskiego przez Timura Chromego (1370 r.) – identyfikuje postacie: Batu-chana, Kubilaja, Timura Chromego (Tamerlana) – wskazuje na mapie ziemie podbite przez Czyngis-chana – opisuje osadnictwo, religię i organizację plemion mongolskich – omawia proces jednoczenia plemion mongolskich – omawia podbój Rusi przez Mongołów 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>kurułtaj, utus, jarłyk</i> – zna daty: zajęcia Chin przez Mongołów (1279 r.), bitwy na równinie Mohi (1241 r.), bitwy pod Ankarą (1402 r.) – identyfikuje postacie: Ugedeja, Hulagu – omawia historię imperium mongolskiego w XIII w. – omawia ekspansję mongolską przeciwko państwom muzułmańskim – wyjaśnia, w jakich okolicznościach doszło do rozpadu 	<ul style="list-style-type: none"> – omawia oraz ocenia wpływ ekspansji mongolskiej na dzieje cywilizacji: europejskiej i azjatyckiej.

			Europejczyków z Chińczykami w średniowieczu – opisuje armię mongolską.	– przedstawia działania Timura Chromego mające doprowadzić do odbudowy imperium mongolskiego.	imperium mongolskiego.	
8. Rozbicie dzielnicowe	– testament Bolesława Krzywoustego – walki o władzę po śmierci Bolesława Krzywoustego – upadek zasady senioratu – apogeum rozbicia dzielnicowego – Pomorze w okresie rozbicia dzielnicowego	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>seniorat</i> , <i>pryncypat</i> , <i>książę senior</i> , <i>książę junior</i> – zna datę ustawy sukcesyjnej wydanej przez Bolesława Krzywoustego (1138 r.) – identyfikuje postacie: Władysława Wygnańca, Bolesława Kędzierzawego, Mieszka Starego, Kazimierza Sprawiedliwego – wskazuje na mapie ziemię krakowską – omawia zapisane w ustawie sukcesyjnej postanowienia o charakterze	– wyjaśnia znaczenie terminu <i>interdykt</i> – zna daty: wieców w Łęczycy (1141 i 1180 r.), zjazdu w Gąsawie (1227 r.) – identyfikuje postacie: Henryka Sandomierskiego, Leszka Białego, Henryka Brodatego, Henryka Pobożnego – wskazuje na mapie podział terytorialny państwa piastowskiego w 1138 r. – wyjaśnia przyczyny wydania przez Bolesława Krzywoustego ustawy sukcesyjnej – przedstawia okoliczności upadku	– zna daty: konfliktu Władysława Wygnańca z księżętami juniorami (1144 r.), wygnania Władysława Wygnańca i wyprawy Konrada III na Polskę (1146 r.), wyprawy Fryderyka I Barbarossy na Polskę (1157 r.), bitwy nad Mozgawą (1195 r.) – identyfikuje postacie: Salomei, Piotra Włostowica, Fryderyka I Barbarossy, Świętopętka – przedstawia przebieg walk o władzę między synami Bolesława Krzywoustego	– zna daty: porozumienia w Krzyszkowie (1157 r.), buntu możnych przeciwko Mieszkowi Staremu (1177 r.) – omawia historię Pomorza w okresie rozbicia dzielnicowego.	– ocenia konsekwencje upadku zasad: senioratu i pryncypatu dla państwa polskiego.

		politycznym i terytorialnym.	zasady senioratu – opisuje okoliczności, w których doszło do upadku zasady pryncypatu.	– wyjaśnia, jaką rolę odegrali książęta śląscy w dążeniach zjednoczeniowych państwa polskiego.		
9. Rozwój gospodarczy ziem polskich w XII i XIII wieku	– przyczyny ożywienia gospodarczego – kolonizacja na prawie niemieckim – lokowanie wsi – powstanie miast i prawa lokacyjne – początki społeczeństwa stanowego	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>kolonizacja na prawie niemieckim, społeczeństwo stanowe</i> – zna czas trwania kolonizacji na prawie niemieckim (XIII–XV w.) – przedstawia kolonizację na prawie niemieckim – przedstawia społeczeństwo stanowe w Polsce.	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>umowa lokacyjna, immunitet, zasadzka, wolnizna, dziesięcina, sołtys, ława wiejska, podgrodzie, prawo lokacyjne, wójt, szlachta</i> – identyfikuje postać Wincentego Kadłubka – wskazuje na mapie zasięg kolonizacji na prawie niemieckim – wyjaśnia wpływ immunitetów na rozwój gospodarczy ziem polskich – omawia przyczyny i zasięg kolonizacji na prawie niemieckim – wymienia uprawnienia osadników i sołtysów	– wyjaśnia znaczenie terminów: Zwierciadło saskie, „ <i>wolni goście</i> ” – zna daty: pierwszej lokacji miejskiej (Złotoryja – 1211 r.), przywileju borzykowskiego (1210 r.) – identyfikuje postać Henryka Kietlicza – omawia przyczyny ożywienia gospodarczego za ziemiach polskich w XII i XIII w. – omawia skutki gospodarcze i społeczne kolonizacji na prawie niemieckim – omawia proces lokowania wsi na	– wyjaśnia wpływ lokacji na prawie niemieckim na układ przestrzenny wsi – porównuje wygląd miast lokowanych na prawach: magdeburskim i lubeckim – wyjaśnia wpływ przemian zachodzących w rolnictwie na powstawanie miast.	– porównuje rozwój gospodarczy Europy i ziem polskich – ocenia wpływ kolonizacji na prawie niemieckim na gospodarczy i społeczny rozwój państwa polskiego.

			wsi lokowanych na prawie niemieckim – przedstawia przyczyny ukształtowania się stanów w Polsce.	prawie niemieckim – przedstawia korzyści płynące z lokacji wsi na prawie niemieckim – opisuje proces lokowania miast na prawie niemieckim – omawia proces kształtowania się społeczeństwa stanowego w Polsce.		
10. Sąsiedzi Polski w XII i XIII wieku	– Marchia Brandenburska – Polska i Bałtowie w XIII w. – powstanie zakonu krzyżackiego – państwo krzyżackie w Prusach – rozpad Rusi Kijowskiej – Czechy w XIII w.	– zna daty: sprowadzenia Krzyżaków do Polski (1226 r.), podboju Prus przez Krzyżaków (1283 r.) – identyfikuje postać Konrada Mazowieckiego – przedstawia etapy budowania państwa krzyżackiego w Prusach – wyjaśnia przyczyny sukcesów Krzyżaków w walkach z Prusami.	– wyjaśnia znaczenie terminu <i>komtur</i> – zna daty: powstania Marchii Brandenburskiej (poł. XII w.), nadania Krzyżakom ziemi chełmińskiej (1228 r.), podboju Prus przez Krzyżaków (1283 r.), koronacji Wacława II (1300 r.), przyłączenia kawalerów mieczowych do zakonu krzyżackiego (1237 r.) – identyfikuje	– zna daty: powstania Nowej Marchii (poł. XIII w.), przyjęcia chrztu przez Mendoga (1251 r.), nadania przywileju kruszwickiego (1230 r.), wydania <i>Złotej bulli</i> (1235 r.), przeniesienia siedziby wielkiego mistrza krzyżackiego do Malborka (1309 r.), założenia zakonu kawalerów mieczowych w Inflantach (1202 r.)	– zna daty: powstania antykrzyżackiego (1260 r.), koronacji Daniela (1253 r.), otrzymania dziedzicznego tytułu królewskiego przez Przemysła Ottokara I (1198 r.), bitwy pod Dürnkrutt (1276 r.) – identyfikuje postacie: Chrystiana, Henryka II, Daniela, Przemysła	– ocenia polityczne skutki powstania państwa zakonnego w Prusach.

			<p>postacie: Mendoga, Giedymina, Hermanna von Salzy, Wacława II</p> <p>– wskazuje na mapie kierunki ekspansji krzyżackiej, ziemię chełmińską, Żmudź</p> <p>– omawia politykę polskich książąt dzielnicowych wobec Prus</p> <p>– wyjaśnia, jaką rolę odgrywała twierdza krzyżacka w Malborku.</p>	<p>– identyfikuje postać Albrechta Niedźwiedzia</p> <p>– wskazuje na mapie etapy budowy państwa krzyżackiego w Prusach, Nową Marchię</p> <p>– omawia etapy ekspansji Marchii Brandenburskiej na ziemiach polskich i jej skutki</p> <p>– omawia proces tworzenia się państwa litewskiego</p> <p>– opisuje powstanie zakonu krzyżackiego</p> <p>– omawia strukturę zakonu krzyżackiego.</p>	<p>Ottokara I, Przemysła Ottokara II</p> <p>– wymienia przyczyny i skutki krucjat północnych</p> <p>– opisuje rozbięcie dzielnicowe Rusi Kijowskiej</p> <p>– omawia rozwój monarchii czeskiej w XIII w.</p>	
<p>11. Próby zjednoczenia Królestwa Polskiego</p>	<p>– ziemie polskie w poł. XIII w.</p> <p>– przesłanki zjednoczenia państwa polskiego</p> <p>– walki o tron krakowski</p> <p>– koronacja</p>	<p>– zna datę koronacji Przemysła II (1295 r.)</p> <p>– identyfikuje postacie: Przemysła II, Władysława Łokietka</p> <p>– przedstawia okoliczności pierwszej po okresie</p>	<p>– zna daty: zamachu w Rogoźnie (1296 r.), koronacji Wacława II (1300 r.), powrotu Władysława Łokietka z wygnania (1304 r.)</p> <p>– identyfikuje postacie: Jakuba Świnki, Henryka IV</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminu <i>partykularyzm</i></p> <p>– zna daty: synodu w Łęczycy (1285 r.), przywileju lutomyskiego (1291 r.), śmierci Wacława II (1305 r.)</p>	<p>– zna daty: pierwszego turnieju rycerskiego na ziemiach polskich (1243 r.), układu w Kępnie (1288 r.)</p> <p>– identyfikuje postać Mściwoja II</p>	<p>– ocenia rolę Kościoła w dążeniach zjednoczeniowych</p> <p>– ocenia próby odbudowy państwowość</p>

	<p>Przemysła II</p> <p>– Przemysłidzi na tronie polskim</p> <p>– kto odnowił Królestwo Polskie?</p>	<p>rozbita dzielnicowego koronacji królewskiej w Polsce i jej znaczenie dla procesu zjednoczeniowego.</p>	<p>Probusa, Waclawa II</p> <p>– wskazuje na mapie władztwa Henryka IV Probusa, Przemysła II i Waclawa II</p> <p>– wskazuje przesłanki zjednoczenia ziem polskich</p> <p>– omawia rolę Kościoła w dążeniach zjednoczeniowych.</p>	<p>– identyfikuje postacie: Bolesława Wstydlwego, Bolesława Rogatki, Leszka Czarnego</p> <p>– omawia historię polityczną ziem polskich w poł. XIII w.</p> <p>– wyjaśnia okoliczności utraty zwierzchnictwa polskiego nad ziemią lubuską</p> <p>– omawia panowanie czeskich Przemysłidów w Polsce.</p>	<p>– opisuje walki o tron krakowski po śmierci Leszka Czarnego</p> <p>– omawia okoliczności przejęcia władzy w Polsce przez Waclawa II.</p>	<p>ci polskiej w końcu XIII i 1. poł. XIV w.</p>
--	---	---	--	---	---	--

Schyłek średniowiecza

<p>1. Odrodzenie Królestwa Polskiego</p>	<p>– początek rządów Władysława Łokietka</p> <p>– utrata Pomorza Gdańskiego</p> <p>– walka o zjednoczenie kraju</p> <p>– odrodzona</p>	<p>– zna daty: zajęcia Pomorza Gdańskiego przez Krzyżaków (1308/1309 r.), koronacji Władysława Łokietka (1320 r.)</p> <p>– identyfikuje postać Władysława Łokietka</p>	<p>– zna daty: zajęcia Krakowa, Małopolski i Pomorza Gdańskiego przez Władysława Łokietka (1306 r.), najazdu Brandenburczyków na Pomorze Gdańskie (1308 r.),</p>	<p>– zna daty: buntu wójta Alberta (1312 r.), procesu w Inowrocławiu (1320–1321 r.), sojuszu czesko-krzyżackiego (1329 r.), wojny polsko-krzyżackiej (1329–1332 r.)</p> <p>– identyfikuje</p>	<p>– zna daty: przejęcia Wielkopolski przez Henryka Głogowskiego (1306 r.), zjazdu w Sulejowie (1318 r.), wydania bulli przez Jana XXII (1319 r.), przymierza polsko-litewskiego i</p>	<p>– przedstawia i ocenia kontrowersyjne opinie na temat działalności Krzyżaków oraz prowadzonej przez nich polityki.</p>
--	--	--	--	---	--	---

	<p>monarchia polska – konflikt z Krzyżakami i Czechami – Krzyżacy – najeźdźcy czy krzewiciele cywilizacji?</p>	<p>– wskazuje na mapie ziemie wchodzące w skład państwa polskiego w czasach panowania Władysława Łokietka – przedstawia okoliczności utraty przez Polskę Pomorza Gdańskiego – omawia etapy odradzania się państwa polskiego w czasach rządów Władysława Łokietka.</p>	<p>rzezi Gdańska (1308 r.), odzyskania Wielkopolski przez Władysława Łokietka (1314 r.), bitwy pod Płowcami (1331 r.) – wskazuje na mapie ziemie polskie pozostające poza granicami państwa Władysława Łokietka, Płowce – wyjaśnia symboliczne i propagandowe znaczenie rzezi Gdańska – omawia okoliczności przejęcia władzy w Małopolsce i Wielkopolsce przez Władysława Łokietka – omawia przyczyny, przebieg i skutki wojny z</p>	<p>postacie: wójta Alberta, Jana Muskaty, Karola Roberta, Elżbiety Łokietkówny, Jana Luksemburskiego – opisuje okoliczności przejęcia władzy przez Władysława Łokietka – przedstawia przyczyny i skutki buntu mieszczan krakowskich pod przywództwem wójta Alberta – przedstawia okoliczności oraz znaczenie uzyskania korony polskiej przez Władysława Łokietka – przedstawia przebieg i znaczenie bitwy pod Płowcami.</p>	<p>sojuszu Polski z księżętami zachodniopomorski mi (1325 r.), najazdu Polaków na Brandenburgię (1326 r.), wyprawy Jana Luksemburskiego na Małopolskę (1327 r.) – identyfikuje postacie: sędziego Boguszy, Henryka Głogowskiego – omawia politykę budowania sojuszków przez Władysława Łokietka.</p>	
--	--	---	--	---	--	--

			Krzyżakami.			
2. Monarchia Kazimierza Wielkiego	<ul style="list-style-type: none"> – początek rządów Kazimierza Wielkiego – zawarcie pokoju z Czechami – rozstrzygnięcie sporu z Krzyżakami – podbój Rusi Halickiej – polityka gospodarcza – polityka wewnętrzna – założenie uniwersytetu w Krakowie – sprawa sukcesji – ocena panowania Kazimierza Wielkiego 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu <i>Akademia Krakowska</i> – zna daty: koronacji Kazimierza Wielkiego (1333 r.), utworzenia Akademii Krakowskiej (1364 r.) – identyfikuje postać Kazimierza Wielkiego – wskazuje na mapie ziemie odziedziczone i przyłączone do Polski przez Kazimierza Wielkiego – wskazuje reformy Kazimierza Wielkiego, które najbardziej przyczyniły się do awansu cywilizacyjnego 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>przymus drożny, prawo składu</i>, Statut piotrkowski, Statut wiślicki, <i>Korona Królestwa Polskiego</i> – zna daty: zjazdów w Wyszehradzie (1335 i 1339 r.), pokoju w Namysłowie (1348 r.), pokoju w Kaliszu (1343 r.), przyłączenia Rusi Halickiej do Polski (1340 r.), wydania <i>Statutu wiślickiego</i> i <i>Statutu piotrkowskiego</i> (1346 r.) – wskazuje na mapie granice Korony Królestwa Polskiego – omawia stosunki polsko-czeskie w 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>bojar, sukcesja</i> – zna daty: zhołdowania Mazowsza przez Kazimierza Wielkiego (1351 r.), sądu papieskiego w Warszawie (1339 r.), wypraw Kazimierza Wielkiego na Ruś (1340–1366 r.), nadania przywileju Żydom (1334 r.), układu w Budzie (1355 r.), zjazdu monarchów w Krakowie (1364 r.) – identyfikuje postacie: Jana Luksemburskiego, Ludwika I Wielkiego – omawia okoliczności przejęcia władzy 	<ul style="list-style-type: none"> – zna daty: zajęcia ziemi wschowskiej przez Polskę (1343 r.), konfliktu polsko-czeskiego (1345 r.), włączenia księstwa płockiego do państwa polskiego (1351 r.) – identyfikuje postacie: Karola IV Luksemburskiego, Bolesława III, Jerzego II Trojdenowica, Bogusława V – przedstawia położenie międzynarodowe Polski na początku panowania Kazimierza Wielkiego – wyjaśnia okoliczności włączenia Mazowsza w strefę wpływów państwa polskiego 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia politykę zagraniczną i wewnętrzną Kazimierza Wielkiego.

		<p>Polski w XIV w.</p>	<p>czasach panowania Kazimierza Wielkiego</p> <ul style="list-style-type: none"> – opisuje stosunki polsko-krzyżackie w czasach panowania Kazimierza Wielkiego – omawia postanowienia pokojów: w Kaliszu i Namysłowie – omawia akcję kolonizacyjną na ziemiach polskich w XIV w. i jej skutki gospodarcze – opisuje rozwój handlu – przedstawia kodyfikację prawa w Polsce i jej skutki – omawia organizację Akademii Krakowskiej i znaczenie tej uczelni. 	<p>przez Kazimierza Wielkiego</p> <ul style="list-style-type: none"> – przedstawia podbój Rusi Halickiej i jego skutki – przedstawia kierunki rozwoju gospodarczego Polski w XIV w. – przedstawia reformę monetarną przeprowadzoną przez Kazimierza Wielkiego – omawia zmiany, które zaszły w administrowaniu państwem – omawia usprawnianie systemu sądownictwa w Polsce w czasach rządów Kazimierza Wielkiego – przedstawia problem sukcesji po Kazimierzu 	<p>– omawia relacje między Kazimierzem Wielkim a Kościołem.</p>	
--	--	------------------------	--	--	---	--

				Wielkim i sposób jego rozwiązania.		
3. Europa Zachodnia w XIV i XV wieku	<ul style="list-style-type: none"> – ugruntowanie potęgi Francji – geneza konfliktu Anglii z Francją – wojna stuletnia – wojna „Dwóch Róż” w Anglii – monarchia burgundzka – cesarstwo niemieckie w XIII w. – panowanie Luksemburgów – wojny szwajcarskie – rekonkwista na Półwyspie Iberyjskim 	<ul style="list-style-type: none"> – zna datę wojny stuletniej (1337–1453 r.) – opisuje przyczyny wojny stuletniej. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu <i>rekonkwista</i> – zna daty: bitwy pod Crécy (1346 r.), zdobycia Grenady (1492 r.) – identyfikuje postacie: Joanny d’Arc, Karola VII – przedstawia pozycję Francji w Europie w XIII i XIV w. – wyjaśnia militarne znaczenie bitwy pod Crécy – omawia rolę Joanny d’Arc w wojnie stuletniej. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>gallikanizm</i>, Złota bulla – zna daty: bitwy pod Maupertuis (1356 r.), bitwy pod Azincourt (1415 r.), spalenia na stosie Joanny d’Arc (1431 r.), wydania <i>Złotej bulli</i> (1356 r.), przejęcia władzy w Niemczech przez Habsburgów (1438 r.), pokoju w Bazylei (1499 r.), wojny „Dwóch Róż” (1455–1485 r.) – identyfikuje postacie: Filipa Pięknego, Filipa VI, Edwarda III, Rudolfa I Habsburga, Karola IV Luksemburga 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu <i>kolegium siedmiu elektorów</i> – zna daty: bitwy pod Courtrai (1320 r.), przejęcia władzy we Francji przez Walezjusów (1328 r.), pokoju w Brétigny (1360 r.), rozejmu w Brugii (1375 r.), oswobodzenia Orleanu (1429 r.), pokoju w Arras (1435 r.), pokoju w Senlis (1493 r.), zjazdu w Rhense (1338 r.), powstania sejmu związkowego (1415 r.), początku rekonkwisty (718 r.), bitwy pod Navas de Tolosa (1212 r.) – identyfikuje 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia wpływ średniowiecznych konfliktów zbrojnych na rozwój poczucia tożsamości narodowej Europejczyków.

				<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje na mapie miejsca najważniejszych bitew z okresu wojny stuletniej, państwa chrześcijańskie na Półwyspie Iberyjskim – omawia przebieg działań wojennych w czasie wojny stuletniej – wyjaśnia przyczyny i skutki wojny „Dwóch Róż” w Anglii – opisuje walkę Szwajcarów o niezależność – omawia walki o tron cesarski w Niemczech w XIII i XIV w. – przedstawia główne etapy rekonkwisty na Półwyspie Iberyjskim. 	<p>postacie: Edwarda (Czarnego Księcia), Jana Dobrego, Karola V, Henryka IV Lancastera, Karola VI, Henryka V, Karola Śmiałego, Maksymiliana I, Pelagiusza</p> <ul style="list-style-type: none"> – omawia powiązania dynastyczne Kapetyngów i Plantagenetów oraz konsekwencje tych związków – przedstawia historię polityczną monarchii burgundzkiej – wyjaśnia, do jakich zmian w dziedzinie wojskowości doszło w wyniku wojen toczonych w XIV i XV w. 	
4.	– „czarna	– wyjaśnia	– wyjaśnia	– wyjaśnia	– wyjaśnia	– omawia i ocenia

<p>Kryzys u schyłku średniowiecza</p>	<p>śmierć” – kryzys gospodarczy – bunty społeczne – upadek rycerstwa – niewola awiniońska papieży – spory o istotę Kościoła – ruchy reformatorskie w Kościele</p>	<p>znaczenie terminu „czarna śmierć” – zna datę epidemii dżumy (1347–1352 r.) – przedstawia skutki społeczne i gospodarcze „czarnej śmierci”.</p>	<p>znaczenie terminu niewola awiniońska – zna daty: niewoli awiniońskiej (1309–1377 r.), wielkiej schizmy zachodniej (1378–1417 r.), soboru w Konstancji (1414–1418 r.), spalenia na stosie Jana Husa (1415 r.) – identyfikuje postacie: Marcina V, Jana Husa – wskazuje na mapie kierunki rozprzestrzeniania się dżumy, obszary Europy nieobjęte epidemią „czarnej śmierci” – omawia okoliczności rozprzestrzeniania się „czarnej śmierci” w Europie – omawia przyczyny,</p>	<p>znaczenie terminów: „taniec śmierci”, żakeria, koncyliaryzm, kurializm, list żelazny – zna daty: żakerii (1358 r.), soboru w Pizie (1409 r.), soboru w Bazylei (1431 r.) – identyfikuje postacie: Bonifacego VIII, Filipa Pięknego, Johna Wiklefa – wyjaśnia przyczyny, przejawy i skutki kryzysu gospodarczego w XIV w. – omawia przyczyny i skutki buntów społecznych w XIV-wiecznej Europie – wyjaśnia przyczyny upadku średniowiecznego</p>	<p>znaczenie terminu lollardowie – zna daty: powstania chłopskiego we Flandrii (1323–1328 r.), powstania Wata Tylera (1381 r.), unii florenckiej (1439 r.) – identyfikuje postacie: Wata Tylera, Jana XXIII – omawia ruchy reformatorskie w Kościele w XIV i XV w. – wyjaśnia, na czym polegała XIV-wieczna koncepcja nowej pobożności.</p>	<p>stosunek średniowiecznych Europejczyków do Żydów.</p>
---------------------------------------	---	---	---	--	---	--

			przejawy i skutki kryzysu papieżstwa w XIV w.	rycerstwa – wyjaśnia rolę soboru w Konstancji dla przezwyciężenia kryzysu w Kościele.		
5. Początki rządów Jagiellonów	– Andegawenowie na tronie polskim – pogańska Litwa – unia Polski z Litwą w Krewie – współpraca polsko-litewska – unia w Horodle – polityka dynastyczna Jagiełły – Jagiellonowie – władcy dynastyczni czy państwowi?	– zna datę unii w Krewie (1385 r.) – identyfikuje postacie: Jadwigi Andegaweńskiej, Władysława Jagiełły – wskazuje na mapie terytorium Polski i Litwy po unii w Krewie – wymienia postanowienia unii w Krewie oraz omawia jej znaczenie dla państw: polskiego i litewskiego.	– wyjaśnia znaczenie terminu <i>unia personalna</i> – zna daty: wydania przywileju koszyckiego (1374 r.), unii w Horodle (1413 r.), przywileju jedlnieńsko-krakowskiego (1430 i 1433 r.), koronacji Władysława II Jagiellończyka na króla Czech (1471 r.), koronacji Władysława II Jagiellończyka na króla Węgier (1490 r.) – identyfikuje postacie: Ludwika Węgierskiego,	– zna daty: przejścia władzy w Polsce przez Andegawenów (1370 r.), koronacji Jadwigi Andegaweńskiej (1384 r.), koronacji Władysława Jagiełły (1386 r.), unii wileńsko-radomskiej (1401 r.) – identyfikuje postacie: Giedymina, Olgierda, Kiejstuta – przedstawia okoliczności przejścia władzy w Polsce przez Andegawenów – omawia znaczenie	– zna daty: sojuszu Witolda z Krzyżakami (1398 r.), bitwy nad Worskłą (1399 r.) – przedstawia dzieje Litwy do czasu unii polsko-litewskiej w Krewie.	– omawia i ocenia politykę dynastyczną Władysława Jagiełły i Kazimierza Jagiellończyka.

			<p>Witolda, Kazimierza Jagiellończyka, Władysława II Jagiellończyka</p> <ul style="list-style-type: none"> – wskazuje na mapie Żmudź, Krewo, Horodło – wymienia postanowienia przywileju koszyckiego – omawia okoliczności zawarcia unii krewskiej – wymienia postanowienia unii w Horodle oraz omawia jej znaczenie dla państw: polskiego i litewskiego. 	<p>przywileju koszyckiego dla państwa polskiego</p> <ul style="list-style-type: none"> – opisuje stosunki polsko-litewskie do czasu unii w Horodle – omawia okoliczności zawarcia unii horodelskiej – omawia politykę dynastyczną Władysława Jagiełły i Kazimierza Jagiellończyka. 		
6. Wojny z zakonem krzyżackim	<ul style="list-style-type: none"> – stosunki z Krzyżakami – przyczyny konfliktu polsko-krzyżackiego – wielka wojna z zakonem 	<ul style="list-style-type: none"> – zna daty: wielkiej wojny z zakonem krzyżackim (1409–1411 r.), bitwy pod Grunwaldem (15 VII 1410 r.), I pokoju w Toruniu 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Związek Pruski</i>, <i>inkorporacja</i> – zna daty: oblężenia 	<ul style="list-style-type: none"> – zna daty: powstania antykrzyżackiego na Żmudzi (1409 r.), zajęcia ziemi dobrzyńskiej przez Krzyżaków (1409 	<ul style="list-style-type: none"> – zna daty: powstania antykrzyżackiego na Żmudzi (1401 r.), walk litewsko-krzyżackich (1403–1404 r.), pokoju w 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia politykę Władysława Jagiełły i Kazimierza Jagiellończyka wobec zakonu krzyżackiego w XV w.

	<p>krzyżackim – bitwa pod Grunwaldem – I pokój w Toruniu – spór polsko-krzyżacki na soborze w Konstancji – dalsze walki z Krzyżakami – opozycja stanowa w państwie zakonnym – wojna trzynastoletnia</p>	<p>(1411 r.), wojny trzynastoletniej (1454–1466 r.), II pokoju toruńskiego (1466 r.) – identyfikuje postacie: Władysława Jagiełły, Witolda, Ulricha von Jungingena, Kazimierza Jagiellończyka – omawia przyczyny i skutki wielkiej wojny z zakonem krzyżackim – wymienia postanowienia I pokoju w Toruniu – omawia przyczyny i skutki wojny trzynastoletniej – wymienia postanowienia II pokoju toruńskiego.</p>	<p>Malborka (VII–IX 1410 r.), bitwy pod Koronowem (10 X 1410 r.), soboru w Konstancji (1414–1418 r.), powstania Związku Pruskiego (1440 r.), aktu inkorporacji Prus do Polski (1454 r.), bitwy pod Świecinem (1462 r.), bitwy na Zalewie Wiślanym (1463 r.) – identyfikuje postacie: Jana Bażyńskiego, Piotra Dunina – wskazuje na mapie miejsca bitew polsko-krzyżackich stoczonych podczas wielkiej wojny i wojny trzynastoletniej – omawia postanowienia I i II pokoju toruńskiego</p>	<p>r.), „wojny głodowej” (1414 r.), podpisania traktatu melneńskiego (1422 r.), pokoju w Brześciu Kujawskim (1435 r.), bitwy pod Chojnicami (1454 r.), przejścia Malborka przez Polaków (1457 r.) – identyfikuje postacie: Henryka von Plauena, Mikołaja Trąby, Pawła Włodkowica, Zawiszy Czarnego – wskazuje na mapie kierunki działań wojsk polskich i krzyżackich podczas wielkiej wojny oraz wojny trzynastoletniej – omawia stosunki Polski i Litwy z państwem krzyżackim na</p>	<p>Raciążu (1404 r.), rozejmu polsko-krzyżackiego (1410 r.), zjazdu w Lubowli (1412 r.), bitwy pod Dąbkami (1431 r.), wojny polsko-krzyżackiej (1431–1435 r.), bitwy pod Wiłkomierzem (1435 r.), powstania Związku Jaszczurczego (k. XIV w.) – identyfikuje postacie: Zygmunta Luksemburskiego, Mikołaja z Ryńska – opisuje próby realizacji przez Polskę i Litwę programu rewindykacji Żmudzi, Pomorza Gdańskiego, ziem: chełmińskiej oraz michałowskiej w 1. poł. XV w.</p>	
--	---	--	---	---	---	--

			<ul style="list-style-type: none"> – omawia przebieg wielkiej wojny z zakonem krzyżackim – przedstawia militarne i polityczne znaczenie zwycięstwa sił polsko-litewskich pod Grunwaldem – omawia przebieg wojny trzynastoletniej – omawia znaczenie II pokoju toruńskiego dla państwa polsko-litewskiego. 	<p>pocz. XV w.</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia okoliczności pojawienia się opozycji stanowej w państwie zakonnym – opisuje działalność Związku Pruskiego. 		
7. Europa Środkowa i Wschodnia w XV wieku	<ul style="list-style-type: none"> – Czechy w czasach panowania Luksemburgów – pojawienie się husytyzmu – wojny husyckie – armia husycka – powstanie imperium osmańskiego 	<ul style="list-style-type: none"> – zna daty: spalenia Jana Husa na stosie (1415 r.), wojen husyckich (1419–1436 r.) – identyfikuje postać Jana Husa – omawia przyczyny i skutki wojen husyckich. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>husytyzm, artykuły praskie</i> – zna daty: ogłoszenia artykułów praskich (1420 r.), bitwy pod Warną (1444 r.), zajęcia 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>utrakwiści (kalikstyni), taborcy, kompaktaty praskie</i> – zna daty: bitwy pod Lipanami (1434 r.), przyjęcia 	<ul style="list-style-type: none"> – zna daty: przejęcia władzy w Czechach przez Jana Luksemburskiego (1311 r.), założenia uniwersytetu w Pradze (1348 r.), detronizacji Zygmunta Luksemburskiego 	<ul style="list-style-type: none"> – omawia i ocenia zmiany układu sił politycznych w Europie Środkowo-Wschodniej w XV w.

	<p>– Węgry w XV w. – niezależnienie się Rusi od Mongołów</p>		<p>Konstantynopola (1453 r.), koronacji Władysława II Jagiellończyka na króla Czech (1471 r.), koronacji Władysława II Jagiellończyka na króla Węgier (1490 r.), bitwy pod Mohaczem (1526 r.) – identyfikuje postacie: Władysława III Warneńczyka, Władysława II Jagiellończyka, Ludwika Jagiellończyka – wskazuje na mapie państwa, w których panowali Jagiellonowie – przedstawia okoliczności pojawienia się husytyzmu – przedstawia postulaty religijne</p>	<p>kompaktatów praskich (1436 r.), bitwy na Kulikowym Polu (1380 r.), uwolnienia się Rusi od podległości wobec Tatarów (1480 r.) – identyfikuje postacie: Jana Luksemburskiego, Karola IV, Zygmunta Luksemburskiego, Jana Žižki, Jerzego z Podiebradów, Macieja Korwina, Osmana I, Mehmeda II, Dymitra Dońskiego, Iwana III Srogiego – wskazuje na mapie kierunki ekspansji imperium osmańskiego w XV w. – omawia panowanie Luksemburgów w</p>	<p>przez praski sejm (1421 r.), bitew pod Kutną Horą i Nemeckim Brodem (1422 r.), przejęcia władzy przez Jerzego z Podiebradów (1458 r.), bitwy na Kosowym Polu (1389 r.), bitwy pod Nikopolis (1396 r.), bitwy pod Ankarą (1402 r.), przejęcia władzy na Węgrzech przez Macieja Korwina (1458 r.), bitwy na jeziorze Pejpus (1242 r.), zdobycia Nowogrodu Wielkiego (1478 r.) – identyfikuje postacie: Wacława IV, Jana V Paleologa, Aleksandra Newskiego, Mamaja, Tochtamysza</p>	
--	--	--	---	--	---	--

			<p>husytów – wyjaśnia okoliczności, w których Jagiellonowie przejęli trony: czeski i węgierski.</p>	<p>Czechach – opisuje rozwój husytyzmu i stosunek cesarstwa do tego ruchu religijnego – omawia przebieg wojen husyckich – opisuje historię polityczną Węgier w XV w. – opisuje powstanie imperium osmańskiego – opisuje proces uniezależnienia się Rusi od Mongołów – wyjaśnia, w jakich okolicznościach Wielkie Księstwo Moskiewskie stało się „trzecim Rzymem”.</p>	<p>– wskazuje na mapie kierunki ekspansji Wielkiego Księstwa Moskiewskiego w XV w. – omawia uzbrojenie i sposób walki armii husyckiej – omawia znaczenie polityczne i gospodarcze Nowogrodu Wielkiego.</p>	
<p>8. Monarchia polska w XIV i XV wieku</p>	<p>– zmiany w administracji polskiej w XIII w. – władza monarsza i urzędy centralne</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>sejm walny, sejmik ziemski, izba poselska, senat,</i></p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>wojewoda, Korona Królestwa Polskiego,</i></p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>taksy wojewodzińskie, sąd podkomorski, sąd ziemski, sąd</i></p>	<p>– przedstawia podział administracyjny państwa polskiego – wyjaśnia, jaki wpływ na podział</p>	<p>– ocenia rolę króla w monarchii elekcyjnej w czasach panowania Jagiellonów – ocenia wpływ</p>

	<ul style="list-style-type: none"> – dwór monarszy – podział administracyjny – administracja lokalna – rozwój reprezentacji stanowej – przywileje szlacheckie – cechy polskiej monarchii stanowej – początki gospodarki folwarcznej 	<p><i>gospodarka folwarczna</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – zna datę zwołania pierwszego sejm walnego (1493 r.) – identyfikuje postacie: Władysława Jagiełły, Kazimierza Jagiellończyka – wymienia cechy charakterystyczne gospodarki folwarcznej – omawia cechy polskiej monarchii stanowej. 	<p><i>monarchia elekcyjna, starosta, przywilej generalny</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – zna daty: przywileju koszyckiego (1374 r.), przywileju jedlnieńsko-krakowskiego (1430 i 1433 r.), statutów nieszawskich (1454 r.), konstytucji <i>Nihil novi</i> (1505 r.) – identyfikuje postacie: Ludwika Węgierskiego, Jana Olbrachta, Aleksandra Jagiellończyka – opisuje dwór monarszy i jego funkcjonowanie – wyjaśnia znaczenie idei monarchii wyrażonej w Koronie Królestwa Polskiego – wymienia 	<p><i>grodzki, sejm prowincjonalny</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – zna daty: przywileju z Budy (1355 r.), przywileju czerwińskiego (1422 r.), przywileju warckiego (1423 r.), przywileju piotrkowskiego (1496 r.) – omawia zasady ustrojowe monarchii elekcyjnej w Polsce – omawia zmiany w administracji polskiej w XIII w. – przedstawia różnice między urzędami nadwornymi i koronnymi – opisuje instytucje administracji lokalnej w Polsce i ich kompetencje – wymienia 	<p>administracyjny</p> <p>Polski miało rozbić dzielnicowe.</p>	<p>przywilejów szlacheckich na funkcjonowanie państwa polskiego w XV i na pocz. XVI w.</p>
--	--	--	---	--	--	--

			najważniejsze szlacheckie przywileje polityczne i omawia ich postanowienia.	najważniejsze szlacheckie przywileje gospodarcze i omawia ich postanowienia – omawia proces tworzenia się reprezentacji stanowej w Polsce.		
9. Kultura polska w średniowieczu	– początki kultury łacińskiej – pierwsze zabytki kultury polskiej – ośrodki życia kulturalnego – początki polskiego dziejopisarstwa – rozwój cywilizacyjny Polski w XIII w. – rola Akademii Krakowskiej – literatura w późnym średniowieczu – architektura i sztuka romańska	– identyfikuje postacie: Galla Anonima, Mikołaja Kopernika – wymienia cechy charakterystyczne kultury polskiego średniowiecza.	– identyfikuje postacie: Wincentego Kadłubka, Wita Stwosza, Jana Długosza – wskazuje ośrodki życia kulturalnego w średniowiecznej Polsce i omawia ich działalność – omawia początki polskiego dziejopisarstwa – omawia znaczenie Akademii Krakowskiej dla rozwoju cywilizacyjnego średniowiecznej	– identyfikuje postacie: Iwona Odrowąża, Stanisława ze Skarbimierza, Pawła Włodkowica – omawia pojawienie się kultury łacińskiej w Polsce – wyjaśnia, jaką rolę odgrywali zagraniczni misjonarze w X i XI w. – omawia rolę zakonów w rozwoju cywilizacyjnym średniowiecznej	– identyfikuje postać Witelona – omawia rozwój cywilizacyjny Polski w XIII w. – porównuje kulturę średniowiecza polskiego i europejskiego.	– omawia i ocenia wpływ chrześcijaństwa na przemiany cywilizacyjne na ziemiach polskich.

	oraz gotycka na ziemiach polskich		Polski – omawia cechy charakterystyczne sztuki polskiej w średniowieczu – omawia rozwój architektury w Polsce do XV w.	Polski – omawia przykłady średniowiecznego kultu świętych – omawia rozwój literatury polskiej w późnym średniowieczu – omawia rozwój szkolnictwa w średniowiecznej Polsce.		
--	-----------------------------------	--	--	---	--	--